

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 30.11.2016
COM(2016) 769 final

**ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ**

Τιμές και κόστος της ενέργειας στην Ευρώπη

{SWD(2016) 420 final}

Εισαγωγή

Η ενέργεια αποτελεί αναντικατάστατο στοιχείο της καθημερινής μας ζωής. Τη χρειαζόμαστε για θέρμανση, ψύξη, φωτισμό και μετακίνηση. Είναι απαραίτητη για τη λειτουργία των σπιτιών, των γραφείων, των χώρων εργασίας και του συνόλου της οικονομίας. Λόγω της σημασίας της, η πρόσβαση στην ενέργεια ανάγεται σε ευαίσθητο πολιτικό θέμα. Αυτός είναι ένας από τους λόγους που η Επιτροπή έχει προτείνει τη Στρατηγική για την Ενεργειακή Ένωση. Ευαίσθητο θέμα είναι επίσης η τιμή της ενέργειας. Αφενός, οι χαμηλές τιμές μπορούν να είναι επωφελείς — αυξάνουν την αγοραστική δύναμη και το βιοτικό μας επίπεδο και μειώνουν τα έξοδα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, αυξάνοντας έτσι την ανταγωνιστικότητά τους. Αφετέρου, επειδή η ενέργεια παρέχεται μέσω των αγορών, οι προμηθευτές ενέργειας χρειάζονται τιμές που να καλύπτουν τις δαπάνες τους και να χρηματοδοτούν επενδύσεις, ώστε να διασφαλίζεται ο μελλοντικός ενεργειακός εφοδιασμός. Οι υψηλές τιμές στέλνουν σήμα να μειωθεί η χρήση ενέργειας υψηλών εκπομπών άνθρακα ή να ενθαρρυνθεί η ενεργειακή απόδοση και η χρήση καινοτόμων προϊόντων οικολογικού σχεδιασμού και καθαρών τεχνολογιών.

Το ιστορικό των τιμών και του κόστους της ενέργειας παρουσιάζει τόσο μείζονες αλλαγές όσο και μείζονες επιπτώσεις. Στη δεκαετία του 1970 και του 1980, περιορισμοί από τους προμηθευτές πετρελαίου οδήγησαν σε αύξηση των τιμών και προκάλεσαν κλυδωνισμούς στην οικονομία. Πιο πρόσφατα, νέα ενεργειακά αποθέματα και η αυξανόμενη χρήση εναλλακτικών πηγών ενέργειας έδωσαν ώθηση στην προσφορά, ενώ τα μέτρα ενεργειακής απόδοσης και η ασθενής ανάπτυξη μείωσαν τη ζήτηση και οδήγησαν σε πτώση τις τιμές χονδρικής. Η ΕΕ έχει διαπιστώσει ότι όσο πιο ανταγωνιστική και ρευστή είναι η αγορά της ενέργειας, όσο μεγαλύτερη είναι η διαφοροποίηση και το πλήθος των ενεργειακών αποθεμάτων και των προμηθευτών, τόσο λιγότερο εκτεθειμένοι είμαστε σε μια τέτοια αστάθεια.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνέταξε μια πρώτη έκθεση σχετικά με τις τιμές και το κόστος της ενέργειας το 2014¹. Η έκθεση έδειξε μια εικόνα υψηλών τιμών ενέργειας παγκοσμίως, με τις τιμές να αποκλίνουν σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και να είναι αρκετά υψηλότερες στην Ευρώπη σε σχέση με τους διεθνείς εμπορικούς της εταίρους, ειδικότερα τις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι τιμές λιανικής είχαν αυξηθεί περισσότερο από τις αντίστοιχες χονδρικής, λόγω αυξήσεων στη συνιστώσα τιμής που αντιστοιχεί στο δίκτυο, καθώς και λόγω φόρων και εισφορών. Οι ελλείψεις στοιχείων οδήγησαν στη σύσταση να βελτιωθεί η ανάλυση, η διαφάνεια και η συνέπεια στη συλλογή δεδομένων για τις τιμές της ενέργειας². Στα συμπεράσματα πολιτικής που διατυπώνονται στην έκθεση διαπίστωσεται ότι τα δεδομένα και τα τεκμήρια που παρουσιάστηκαν κατέδειξαν τη μερική ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς ενέργειας και την ανάγκη για περαιτέρω μέτρα, ώστε να βελτιωθεί η ενεργειακή απόδοση και ασφάλεια, καθώς και η διαφοροποίηση των ενεργειακών αποθεμάτων με χαμηλές εκπομπές άνθρακα. Η στρατηγική-πλαίσιο για την Ενεργειακή Ένωση και ο χάρτης πορείας της καθορίζουν το πλαίσιο για την προώθηση αυτού του έργου ανά διετία, ξεκινώντας από το 2016³.

Αυτή η δεύτερη έκθεση επικαιροποιεί την ανάλυση με ποικίλους τρόπους. Πρώτον, μέσω εκτενούς ad hoc συλλογής δεδομένων που πραγματοποιείται σε συνεργασία με τις στατιστικές υπηρεσίες των κρατών μελών, τα δεδομένα σχετικά με τις τιμές ενέργειας βελτιώθηκαν σημαντικά και ορισμένα από τα συμπεράσματα που μπορούμε να αντλήσουμε είναι πλέον ακόμα πιο λεπτομερή και σαφή. Τα δεδομένα έχουν επικαιροποιηθεί περαιτέρω, επομένως δίνουν την πιο πρόσφατη διαθέσιμη εικόνα για την κατάσταση των τιμών της ενέργειας στους

¹ COM(2014) 21 /2

² Αυτό οδήγησε στην πρόταση της Επιτροπής και την έγκριση του κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις ευρωπαϊκές στατιστικές όσον αφορά τις τιμές φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας, κανονισμός (ΕΕ) 2016/1952 της 26ης Οκτωβρίου 2016.

³ Βλέπε παραπομπές στο Σημείο Δράσης 8 της στρατηγικής-πλαίσιο για την Ενεργειακή Ένωση (Φεβρουάριος 2015) και τον επικαιροποιημένο χάρτη πορείας για την Ενεργειακή Ένωση (Νοέμβριος 2015).

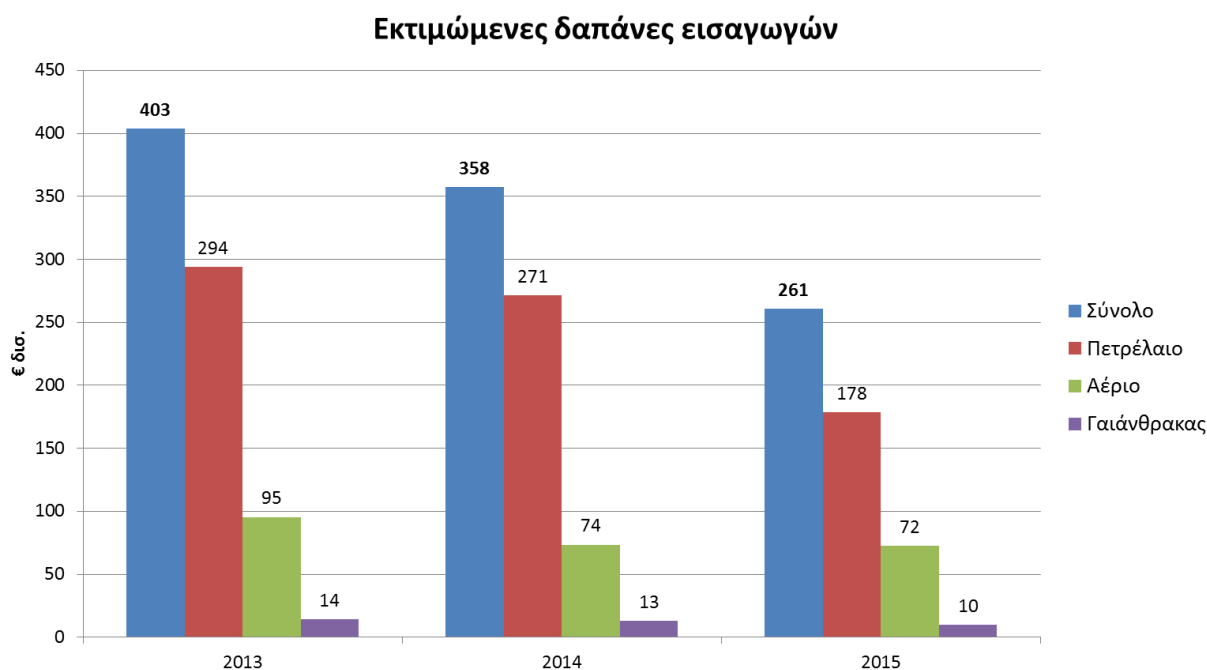
τομείς του ηλεκτρικού ρεύματος, του φυσικού αερίου και των πετρελαϊκών προϊόντων. Επιπλέον, η ανάλυση των συγκεντρωτικών δεδομένων και των δεδομένων από τις περιπτώσιολογικές μελέτες έχει βελτιωθεί, επιτρέποντάς μας να διερευνήσουμε σε μεγαλύτερο βάθος τις τάσεις και τις επιπτώσεις των τιμών της ενέργειας για τα νοικοκυριά (ιδίως τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος) και για τη βιομηχανία (ειδικότερα για τις ενεργοβόρες βιομηχανίες). Η αναθεώρηση του κόστους της ενέργειας συμβάλλει επίσης στο να κατανοήσουμε πώς μπορούμε να αντιδράσουμε στις τιμές της ενέργειας, συχνά χρησιμοποιώντας την ενέργεια πιο αποδοτικά. Η έκθεση στηρίζεται στην τεκμηρίωση του συνοδευτικού εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών και σε μελέτες που εκπονήθηκαν για λογαριασμό της Επιτροπής.

1. Δαπάνες της ΕΕ για την εισαγωγή ενέργειας

Με δεδομένο το μεγάλο ποσοστό της εισαγόμενης ενέργειας, ο αντίκτυπος των τιμών και της κατανάλωσης ενέργειας αποτυπώνεται εμφανώς στις δαπάνες της ΕΕ για την εισαγωγή ορυκτών καυσίμων. Δείχνει πόσο εκτεθειμένη είναι η οικονομία της ΕΕ στις παγκόσμιες τάσεις των τιμών ενέργειας και επίσης μας υπενθυμίζει ότι, για να μειώσουμε τις δαπάνες για εισαγωγές, η κατανάλωσή ορυκτών καυσίμων μπορεί να αντισταθμιστεί από την αύξηση της ενεργειακής απόδοσης και τη χρήση οικονομικά αποδοτικών, εγχώριων εναλλακτικών πηγών ενέργειας.

Οι δαπάνες για την εισαγωγή ενέργειας αυξήθηκαν από 238 δισ. EUR το 2005 σε 403 δισ. EUR το 2013. Οι πτώσεις στις τιμές των ενεργειακών προϊόντων και στην κατανάλωση μείωσαν το ποσό στα 261 δισ. EUR το 2015, περίπου 35 % κάτω από το επίπεδο του 2013. Η πτώση των τιμών υπήρξε ο βασικός κινητήριος μοχλός της μείωσης, επειδή, αν και η κατανάλωση και των τριών ορυκτών καυσίμων σημειώνει πτώση, συρρικνώθηκε επίσης η παραγωγή αυτών των καυσίμων στην ΕΕ, με αποτέλεσμα να αυξηθούν οι καθαρές εισαγωγές (και η εξάρτηση της ΕΕ από την εισαγωγή ορυκτών καυσίμων).

Διάγραμμα 1: Εκτιμώμενες δαπάνες της ΕΕ για την εισαγωγή ορυκτών καυσίμων

Πηγή: Υπολογισμός της Επιτροπής

Οι τιμές όλων των ορυκτών καυσίμων (και κυρίως του πετρελαίου) έχουν μειωθεί. Αιτίες της πτώσης ήταν η αύξηση της προσφοράς (σχιστολιθικό πετρέλαιο και αέριο των ΗΠΑ, καναδική ασφατική άμμος, μεγάλη παραγωγή από τις χώρες του ΟΠΕΚ, αύξηση της παγκόσμιας παραγωγής φυσικού αερίου (περιλαμβανομένου του υγροποιημένου φυσικού αερίου, ΥΦΑ) και γαιάνθρακα) και η ασθενέστερη ζήτηση (βραδύτερη ανάπτυξη παγκοσμίως, κυρίως στην Κίνα, αλλά επίσης διαρθρωτικές αλλαγές από την πλευρά της ζήτησης, όπως αύξηση της ενεργειακής απόδοσης και χρήση εναλλακτικών καυσίμων στους τομείς της στέγασης και των μεταφορών, που συντελέστηκε μέσα από πολιτικές για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων και των οχημάτων).

Καθώς η τιμή στην αντλία των εισαγόμενων ορυκτών καυσίμων μειώθηκε, το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών αυξήθηκε. Παρόμοια αποτελέσματα μπορούμε να παρατηρήσουμε σε πολλούς τομείς, όπως στις μεταφορές και στις ενεργοβόρες βιομηχανίες. Σε μια περίοδο συνεχιζόμενης υποτονικής οικονομικής μεγέθυνσης, το στοιχείο αυτό έχει προκαλέσει

«εφάπαξ» ώθηση της οικονομίας της ΕΕ, η οποία έχει εκτιμηθεί ως δυνητική αύξηση του ΑΕΠ κατά 0,8 % το 2015 και 0,5 % το 2016⁴.

2. Τιμές ηλεκτρικής ενέργειας στην Ευρώπη

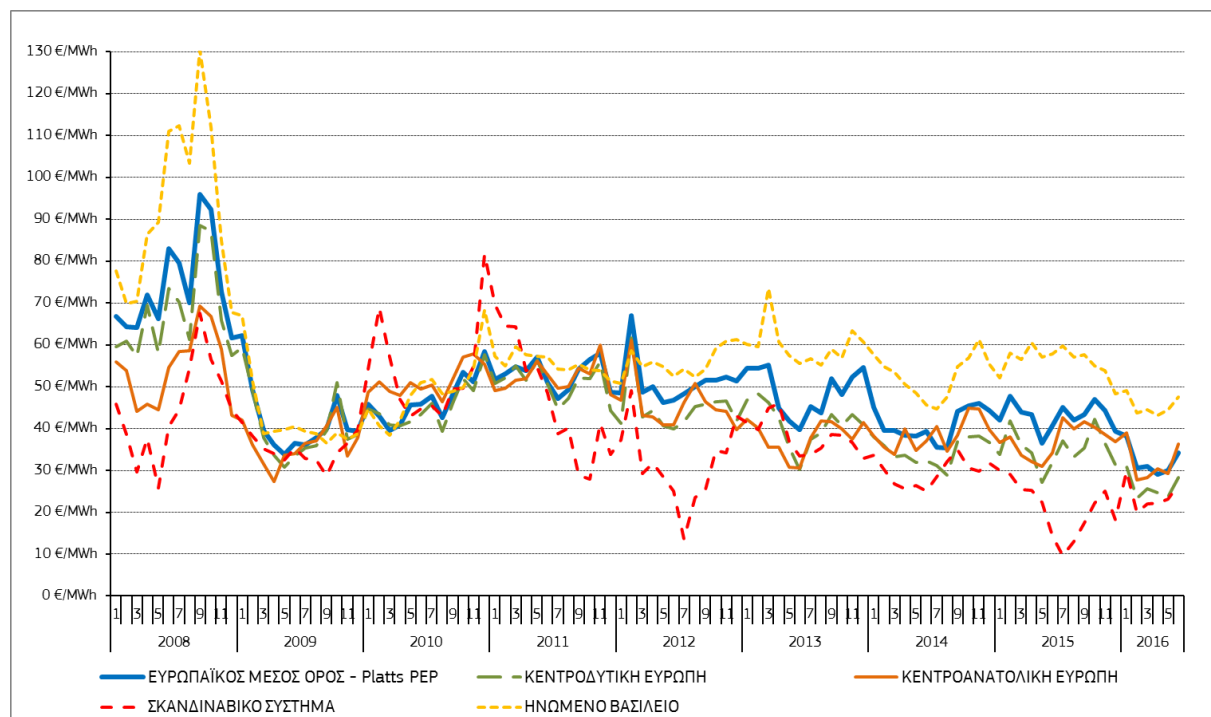
2.1 Τιμές χονδρικής

Με την ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς, οι αγορές χονδρικής της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ευρώπη έχουν υποστεί σημαντικές αλλαγές τα τελευταία χρόνια. Συναλλαγματικές αγορές χονδρικής της ηλεκτρικής ενέργειας έχουν δημιουργηθεί σε όλα σχεδόν τα κράτη μέλη για να παρέχουν αγοροπωλησίες επόμενης ημέρας, προθεσμιακές και ενδοημερήσιες. Οι ευέλικτες και ρευστές αγορές μπορούν να επιτρέψουν την αποδοτικότερη αντιστοίχιση προσφοράς και ζήτησης, που μειώνει το κόστος παραγωγής και, κατά συνέπεια, τις τιμές. Τέτοιες συναλλαγές θα πρέπει επίσης να κατευθύνουν τις διμερείς «εξωχρηματιστηριακές» συμβατικές τιμές στις πιο ώριμες αγορές.

Σταδιακά, αυτές οι μεμονωμένες εθνικές αγορές χονδρικής συζεύγνυνται με γειτονικές αγορές, οι οποίες –σε συνδυασμό με περισσότερες διασυνδέσεις του δικτύου μεταφοράς– δημιουργούν πιο ρευστές και αποδοτικές αγορές.

Οι τιμές καθορίζονται από διάφορους παράγοντες, στους οποίους συγκαταλέγονται ο συνδυασμός των καυσίμων, οι διασυννοριακές διασυνδέσεις, η σύζευξη των αγορών, η συγκέντρωση προμηθευτών αγοράς και οι καιρικές συνθήκες. Η ζήτηση των καταναλωτών και της βιομηχανίας, η διαχείριση της ζήτησης, η ενεργειακή απόδοση και ο καιρός επηρεάζουν με παρόμοιο τρόπο την «πλευρά της ζήτησης» στην αγορά.

Διάγραμμα 2: Τάσεις στις τιμές χονδρικής της ηλεκτρικής ενέργειας στην ΕΕ

Πηγή: Platts και ευρωπαϊκά χρηματιστήρια ενέργειας

Οι ευρωπαϊκές τιμές χονδρικής της ηλεκτρικής ενέργειας ανήλθαν στο κορυφαίο σημείο τους κατά το τρίτο τρίμηνο του 2008 και, με την εξαίρεση μιας ελαφράς ανάκαμψης το 2011, βρίσκονται έκτοτε σε πτωτική πορεία. Οι τιμές έχουν μειωθεί σχεδόν κατά 70 % από το 2008 και κατά 55 % από το 2011⁵, και το 2016 ανήλθαν σε επίπεδα πρωτόγνωρα εδώ και 12 χρόνια.

⁴ Προσομοιώσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: πρόβλεψη για τον χειμώνα του 2015.

⁵ Platts σταθμισμένη μέση τιμή ηλεκτρικής ενέργειας στην Ευρώπη.

Η μετακύλιση των μειωμένων τιμών γαιάνθρακα και φυσικού αερίου, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες, ήταν οι βασικές κινητήριες δυνάμεις των τιμών ηλεκτρικής ενέργειας:

- οικονομετρική ανάλυση υποδηλώνει ότι αύξηση κατά 1 % του μεριδίου των ορυκτών καυσίμων (γαιάνθρακας, φυσικό αέριο και πετρέλαιο) στον συνδυασμό καυσίμων για την παραγωγή ενέργειας συνεπάγεται αύξηση κατά 0,2-1,3 EUR/MWh στην τιμή χονδρικής της ηλεκτρικής ενέργειας, ανάλογα με την περιφερειακή αγορά,
- σύζευξη αγορών: χώρες που συμμετέχουν σε μία ή περισσότερες συζευγμένες περιοχές έχουν καλύτερη σύγκλιση τιμών με τις γειτονικές αγορές και μικρότερες διαφοροποιήσεις τιμών,
- αυξανόμενη δυναμικότητα διασύνδεσης: αγορές με διασυνδεσιμότητα <10 % αντιμετώπισαν ελαφρώς υψηλότερες τιμές από εκείνες με διασυνδεσιμότητα >10 %. Αυτό δείχνει τη σημασία της περαιτέρω ανάπτυξης της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και της διασυννοριακής διασυνδεσιμότητας,
- σε αρκετές αγορές, η αυξημένη χρήση ηλιακής και αιολικής ηλεκτρικής ενέργειας χαμηλού οριακού κόστους οδηγεί σε μείωση των τιμών χονδρικής. Οικονομετρική ανάλυση δείχνει ότι κάθε ποσοστιαία μονάδα αύξησης στο μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών μειώνει την τιμή χονδρικής της ηλεκτρικής ενέργειας στην ΕΕ κατά μέσο όρο κατά 0,4 EUR/MWh. η πραγματική μείωση εξαρτάται από την εκάστοτε περιφερειακή αγορά και την πηγή καυσίμου που αντικαθίσταται από ανανεώσιμες πηγές. Ο αντίκτυπος των ανανεώσιμων πηγών είναι μεγαλύτερος (0,6-0,8 EUR/MWh) στη βορειοδυτική Ευρώπη, τη Βαλτική και την κεντρική και ανατολική Ευρώπη,
- η χαμηλότερη ζήτηση που συνδέεται με υποτονική οικονομική μεγέθυνση, σε συνδυασμό με διεύρυνση της δυναμικότητας, έχει οδηγήσει σε πλεονάζουσα δυναμικότητα σε αρκετές χώρες, και
- η μειωμένη ζήτηση για δικαιώματα εκπομπών CO₂ και η ισχυρή προσφορά διεθνών πιστωτικών μορίων (μηχανισμός καθαρής ανάπτυξης (CDM)) έχει οδηγήσει σε μεγάλο πλεόνασμα στην αγορά εκπομπών (σύστημα εμπορίας εκπομπών (ETS)), με αποτέλεσμα χαμηλότερες τιμές CO₂, οι οποίες μετακυλίσουν στις τιμές χονδρικής.

2.2 Τιμές λιανικής της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ευρώπη

Σε τέλεια ανταγωνιστικές αγορές, οι αλλαγές στις αγορές χονδρικής θα μετακυλίσουν τάχιστα και εξολοκλήρου στις αγορές λιανικής. Ωστόσο, στην Ευρώπη διάφοροι παράγοντες περιορίζουν αυτήν την -μετακύλιση⁶. Επιπρόσθετα, μεγάλο ποσοστό των τιμών λιανικής είναι αποτέλεσμα ρύθμισης με τη μορφή φόρων και εισφορών ή ρυθμιζόμενων τιμολογίων δικτύου.

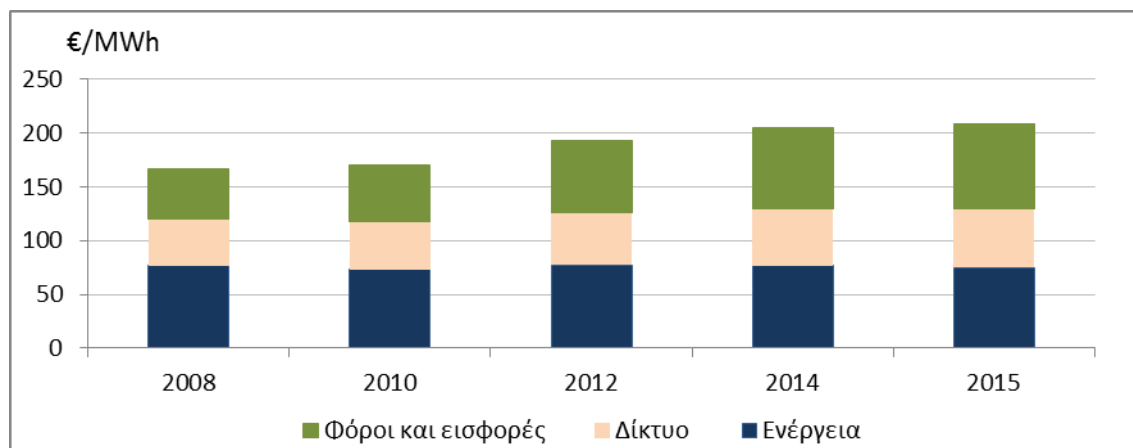
Η μέση⁷ τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας για τα νοικοκυριά ήταν 208,7 EUR/MWh το 2015.

Σε αντίθεση με τις τιμές χονδρικής, η μέση τιμή αυξήθηκε μεταξύ 2008 και 2015 με μέσο ετήσιο ρυθμό 3,2 %. Για να κατανοήσουμε καλύτερα τις κινητήριες δυνάμεις που συνετέλεσαν σε αυτήν την τάση, είναι απαραίτητο να διερευνήσουμε λεπτομερώς τις διάφορες συνιστώσες των τιμών. Το διάγραμμα 3 δείχνει την εξέλιξη της σταθμισμένης μέσης τιμής ηλεκτρικής ενέργειας στην ΕΕ για τα νοικοκυριά όπως αναλύεται στις τρεις κύριες συνιστώσες της (ενέργεια, δίκτυο, φόροι και εισφορές).

⁶ Για παράδειγμα, η ισχύς των κατεστημένων φορέων στην αγορά, οι φραγμοί για είσοδο στην αγορά, οι διοικητικά ρυθμιζόμενες τιμές.

⁷ Οι μέσες τιμές αναφέρονται σε σταθμισμένες μέσες τιμές για την ΕΕ-28.

Διάγραμμα 3: Συνιστώσες των μέσων τιμών λιανικής ηλεκτρικής ενέργειας για τα νοικοκυριά στην ΕΕ

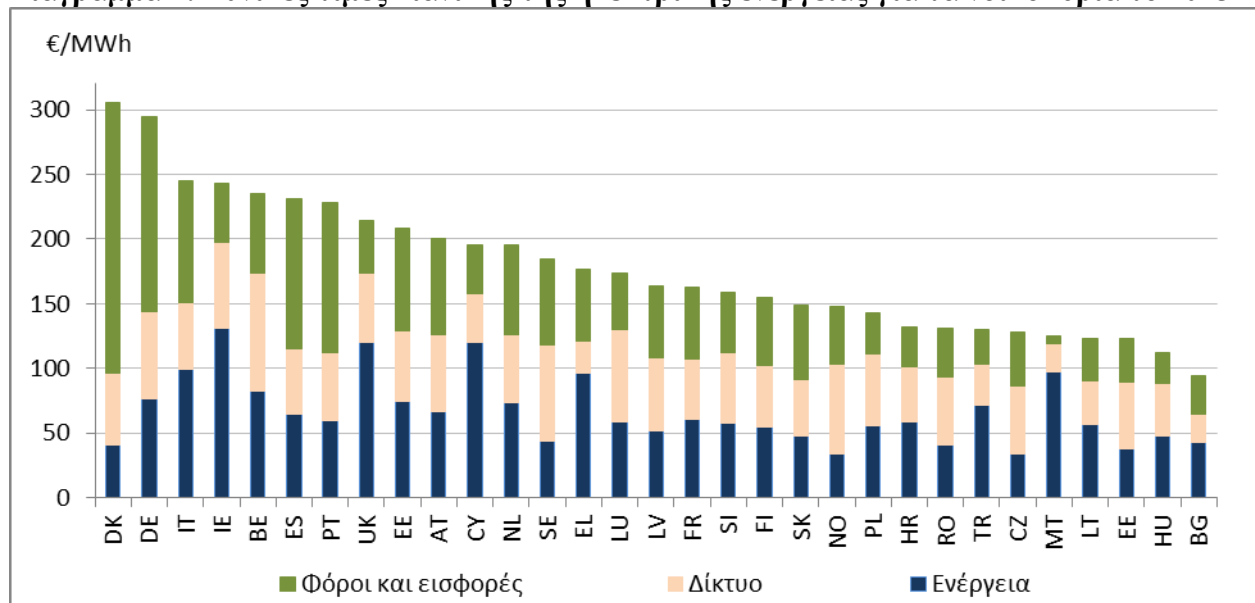

Πηγή: Κράτος μέλος, συλλογή δεδομένων της Επιτροπής

Η **συνιστώσα ενέργειας** (το μέρος της τιμής που καταβάλλεται στον πωλητή λιανικής της ηλεκτρικής ενέργειας) μειώθηκε κατά 15 % από το 2008 έως το 2015. Η αλλαγή αυτή, μικρή σε σύγκριση με τις μείζονες αλλαγές στις τιμές χονδρικής, υποδηλώνει ότι ο ανταγωνισμός στις αγορές λιανικής μπορεί να μην είναι πλήρως αποτελεσματικός. Η ανάλυση δείχνει ότι η μετακύλιση της συνιστώσας ενέργειας επηρεάζεται από το βαθμό του ανταγωνισμού στην αγορά και από τη ρύθμιση των αγοραίων τιμών. Με την επιβολή ρύθμισης, οι τιμές λιανικής είχαν (ευλόγως) ασθενέστερη απόκριση (ως προς το μέγεθος και την ταχύτητα) στην πτώση των τιμών χονδρικής. Επιπλέον, ο βαθμός στον οποίο αυτή η συνιστώσα ενέργειας διέφερε μεταξύ των κρατών μελών μειώθηκε κατά 19 % μεταξύ του 2008 και του 2015, υποδεικνύοντας ότι η ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς είχε αντίκτυπο στη σύγκλιση των τιμών χονδρικής και στη μετακύλιση αυτής της σύγκλισης στις τιμές λιανικής. Συνολικά, το στοιχείο αυτό υποδηλώνει ότι, ενώ υπάρχει ένας βαθμός μετακύλισης των αλλαγών των τιμών χονδρικής, η συνιστώσα ενέργειας των τιμών θα μπορούσε να έχει μεγαλύτερη απόκριση εντός της εσωτερικής αγοράς.

Ωστόσο, όπως μπορεί να φανεί στο διάγραμμα 3, σε άλλες συνιστώσες συντελέστηκαν μεγαλύτερες αλλαγές. Κατά μέσο όρο, η **συνιστώσα δικτύου** σημείωσε ετήσια αύξηση 3,3 %. Η **συνιστώσα φόρων και εισφορών** αυξήθηκε επίσης σημαντικά, με το μερίδιό της στη μέση τιμή να σημειώνει άνοδο από το 28 % στο 38 %.

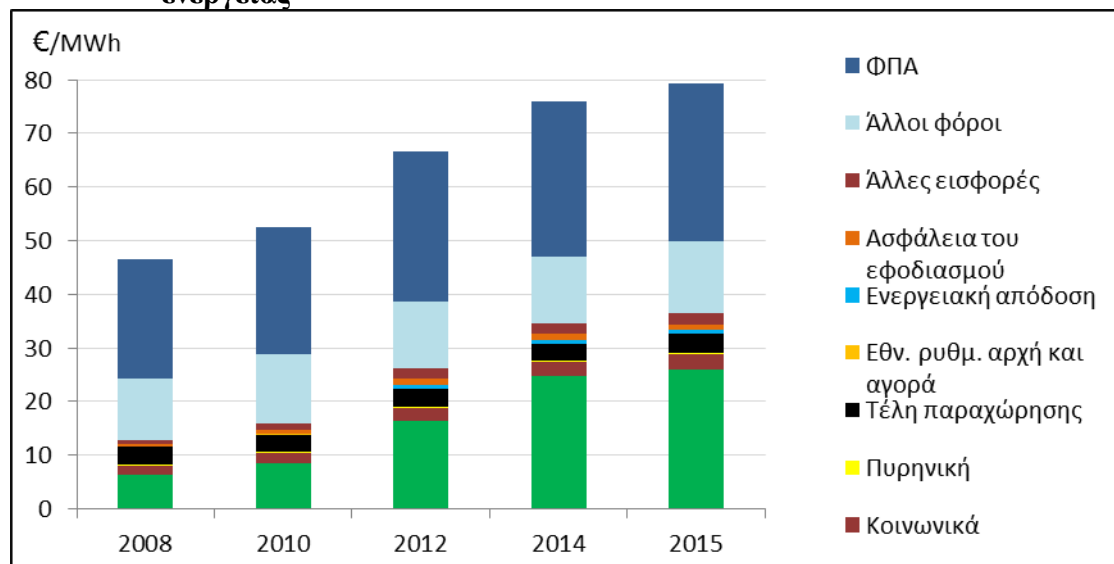
Διάγραμμα 4: Εθνικές τιμές λιανικής της ηλεκτρικής ενέργειας για τα νοικοκυριά το 2015

Πηγή: Κράτος μέλος, συλλογή δεδομένων της Επιτροπής

Στην ανάλυση της Επιτροπής, η συνιστώσα φόρων και εισφορών αναλύεται σε 10 δευτερεύουσες συνιστώσες⁸, με τις οποίες επιχειρείται να καταγραφούν και να εξεταστούν με συνέπεια οι διάφοροι φόροι και οι εισφορές που τα κράτη μέλη επιβάλλουν στις τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας των νοικοκυριών. Οι εισφορές προορίζονται για την υποστήριξη συγκεκριμένων πολιτικών, αν και δεν αντιπροσωπεύουν όλες τις κρατικές δαπάνες για τη δεδομένη πολιτική. Οι φόροι, κατά κανόνα, δεν προορίζονται για συγκεκριμένες πολιτικές.

Διάγραμμα 5: Ανάλυση της συνιστώσας φόρων και εισφορών των τιμών ηλεκτρικής ενέργειας

Πηγή: Κράτος μέλος, συλλογή δεδομένων της Επιτροπής

Ο ΦΠΑ είναι η μεγαλύτερη δευτερεύουσα συνιστώσα, η οποία αντιπροσωπεύει το 37 % της συνιστώσας φόρων και εισφορών το 2015, με πτώση από το 48 % το 2008. Ως φόρος προστιθέμενης αξίας, ο ΦΠΑ έχει το πλεονέκτημα ότι δεν εξασθενεί την επίδραση που έχουν οι μεταβολές στις τιμές χονδρικής επί των τιμών λιανικής. Η μεγαλύτερη δευτερεύουσα συνιστώσα που αναφέρθηκε και η οποία σχετίζεται με την ενεργειακή πολιτική αποτελείται από εισφορές για τη στήριξη «των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της συμπαραγωγής ηλεκτρισμού και θερμότητας». Η εν λόγω συνιστώσα αντιπροσώπευε το 33 % της συνολικής συνιστώσας φόρων και εισφορών το 2015, με άνοδο από το 14 % το 2008.

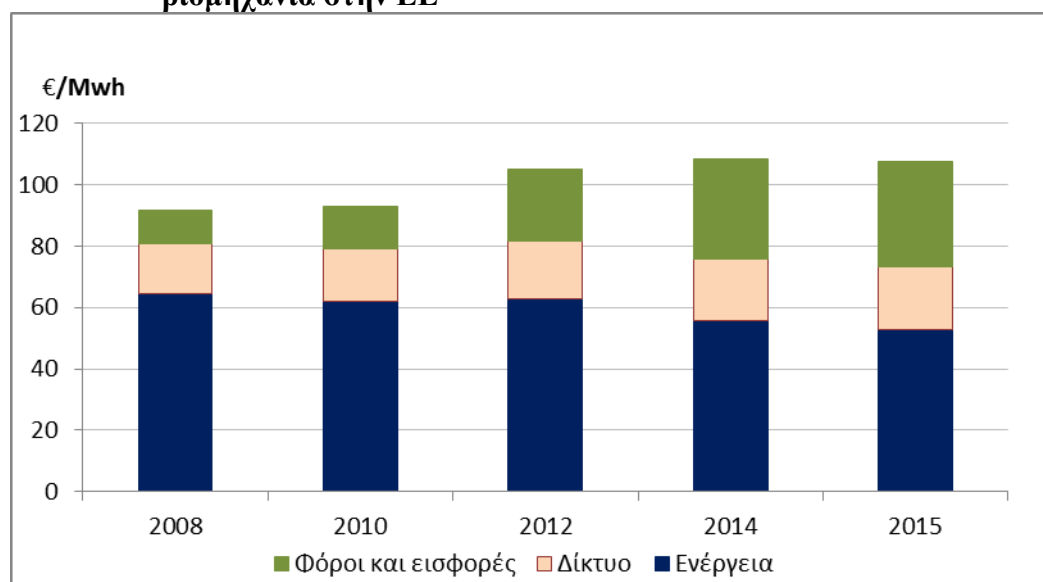
Αυτή η ανάλυση των μέσων τιμών των νοικοκυριών της ΕΕ αποκρύπτει σημαντικές διαφοροποιήσεις εντός της ΕΕ. Οι τιμές αποκλίνουν κατά έναν συντελεστή ίσο με τρία μεταξύ της φθηνότερης και της ακριβότερης χώρας. Οι δημοσιονομικές ανάγκες και οι εισφορές για την εφαρμογή πολιτικών στα κράτη μέλη προκαλούν μεγάλες αποκλίσεις στο μερίδιο των

⁸ 1. Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και συμπαραγωγή ηλεκτρισμού και θερμότητας·
 2. Κοινωνικές (ευάλωτοι καταναλωτές, κοινωνικά τιμολόγια, τιμολογιακή ισοστάθμιση νησιωτικού συστήματος, προμήθεια έσχατης ανάγκης, συνταξιοδοτικά ταμεία, πολιτικές απασχόλησης)·
 3. Στήριξη του κλάδου πυρηνικής ενέργειας·
 4. Ενεργειακή απόδοση·
 5. Ασφάλεια εφοδιασμού (πολιτικές ασφάλειας του εφοδιασμού, στήριξη της εγχώριας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας/παραγωγής καυσίμων, τέλη αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης·
 6. Τέλη παραχώρησης (κυρίως για την κατάρτιση δημόσιας γης)·
 7. Εθνική ρυθμιστική αρχή και αγορά (χρηματοδότηση της εθνικής ρυθμιστικής αρχής ή του φορέα εκμετάλλευσης της αγοράς)·
 8. Άλλες εισφορές (περιλαμβάνουν έρευνα και ανάπτυξη, προσόδους ελλείμματος και τέλη δημόσιας τηλεόρασης)·
 9. ΦΠΑ·
 10. Άλλοι φόροι (ειδικοί φόροι κατανάλωσης (που αναφέρονται από ορισμένα κράτη μέλη ως φόρος ηλεκτρικής ενέργειας, φόρος φυσικού αερίου, φόρος ενέργειας, φόρος τελικής κατανάλωσης ενέργειας, ειδικός φόρος ενέργειας, περιβαλλοντικός φόρος) και φόροι όπως φόροι διανομής, μεταφοράς και εκπομπής αερίων του θερμοκηπίου).

φόρων και των εισφορών στις τελικές τιμές: για τον ΦΠΑ και άλλους φόρους, το μερίδιο αυτό κυμαίνεται μεταξύ 59 % (DK) και 5 % (MT)· οι εισφορές για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και συμπαραγωγή ηλεκτρισμού και θερμότητας (ΑΠΕ και ΣΠΗΘ) αντιστοιχούν σε 12 % κατά μέσο όρο,⁹, αλλά κυμαίνονται μεταξύ 22-23 % (PT, DE) και 0-2 % (HU, IE).

Τα στοιχεία για τις τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας για τη βιομηχανία¹⁰ εμφανίζουν μικρότερες αυξήσεις, με τον μέσο όρο της ΕΕ να αυξάνεται μεταξύ 0,8 % και 3,1 %¹¹ ανά έτος από το 2008 έως το 2015. Το διάγραμμα 6 χρησιμοποιεί μια αντιπροσωπευτική ζώνη βιομηχανικής κατανάλωσης (2 000-20 000 MWh/έτος). Μεγάλοι καταναλωτές ενέργειας, περιλαμβανομένων των πιο ενεργοβόρων βιομηχανιών, δύνανται να παράγουν τη δική τους ενέργεια, να συνάπτουν συμβάσεις ενεργειακού εφοδιασμού μακράς διαρκείας και συχνά επιβαρύνονται με χαμηλότερα τιμολόγια δικτύου, φόρους και εισφορές, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε τιμές 50 % χαμηλότερες από άλλους βιομηχανικούς καταναλωτές στην ίδια χώρα.

Διάγραμμα 6: Συνιστώσες των μέσων τιμών λιανικής της ηλεκτρικής ενέργειας για τη βιομηχανία στην ΕΕ

Πηγή: Κράτος μέλος, συλλογή δεδομένων της Επιτροπής

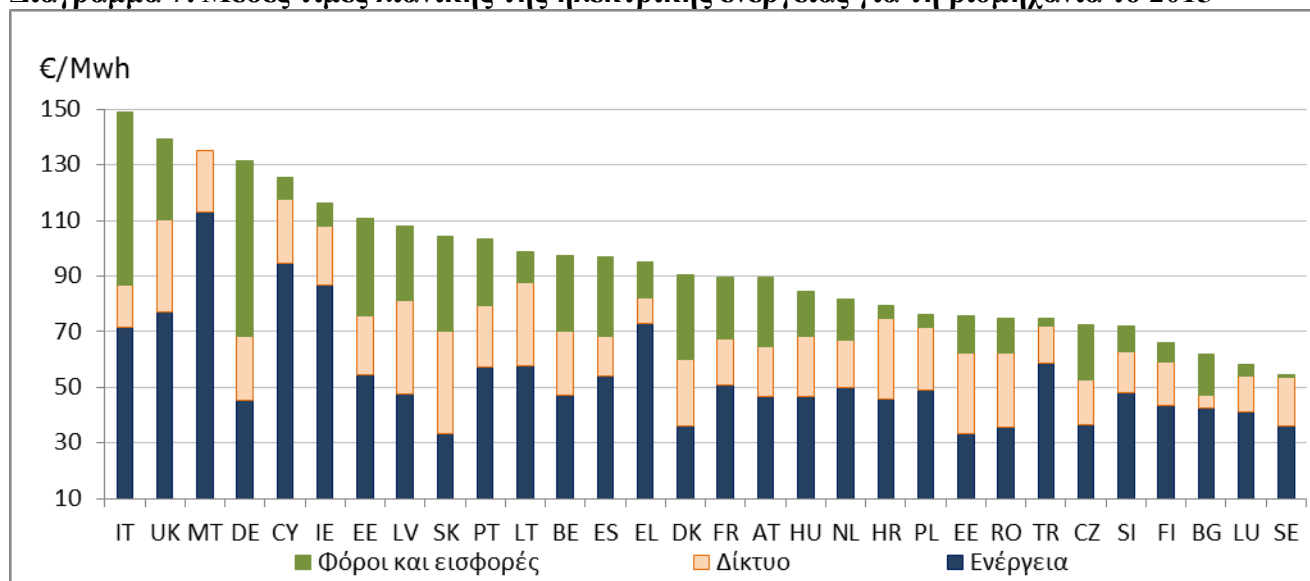
Όπως και με τις τιμές οικιακού ρεύματος, εξακολουθεί να υπάρχει σημαντική απόκλιση μεταξύ των κρατών μελών, με τις τιμές να αποκλίνουν κατά έναν συντελεστή της τάξης του 2,75.

⁹ Το 2015, το 28 % της ηλεκτρικής ενέργειας στην ΕΕ παράχθηκε από ανανεώσιμες πηγές.

¹⁰ Στην περίπτωση των βιομηχανικών καταναλωτών, οι τελικές τιμές λιανικής δεν περιλαμβάνουν ΦΠΑ, καθώς είναι επιστρεπτέος.

¹¹ Στη βιομηχανία, οι τιμές για τους μεγάλους καταναλωτές ενέργειας (70 000-150 000 MWh/έτος, δηλ. ζώνη κατανάλωσης Eurostat IF) αυξήθηκαν κατά 0,8 %/έτος· για τους μεσαίους καταναλωτές (2 000-20 000 MWh/έτος, δηλ. ζώνη ID) κατά 2,3 %/έτος, και για τους μικρούς καταναλωτές (20-500 MWh/έτος· δηλ. ζώνη IB) κατά 3,1 %. Τα συγκεντρωτικά στοιχεία δεν αντανakλούν όλες τις αλλαγές στις τιμές για μεμονωμένες εταιρείες.

Διάγραμμα 7: Μέσες τιμές λιανικής της ηλεκτρικής ενέργειας για τη βιομηχανία το 2015

Πηγή: Κράτος μέλος, συλλογή δεδομένων της Επιτροπής

Η **συνιστώσα ενέργειας** των μέσων τιμών της βιομηχανικής ηλεκτρικής ενέργειας έπεσε κατά 2,8 % ανά έτος μεταξύ 2008 και 2015. Η διαφορά σε αυτήν τη συνιστώσα σε όλα τα κράτη μέλη μειώθηκε επίσης κατά 12 %. Αυτή η μερική σύγκλιση των τιμών υποδηλώνει ότι οι ενεργειακές πολιτικές της ΕΕ που προωθούν την αύξηση του ανταγωνισμού, η οποία προκύπτει από τη σύζευξη των αγορών και τις διασυνοριακές συναλλαγές, έχει θετικό αντίκτυπο. Έχοντας αναφέρει αυτό, επτά κράτη μέλη¹² είδαν πραγματικά μια *ανοδική* ενεργειακή συνιστώσα κατά την περίοδο που, σε ορισμένες περιπτώσεις, θα μπορούσε να αποτελεί ένδειξη ανεπαρκούς ανταγωνισμού των τιμών σε επίπεδο λιανικής, δίνοντας στους προμηθευτές τη δυνατότητα να αποτρέψουν την μετακύλιση της ανόδου αυτή σε χαμηλότερες τιμές χονδρικής.

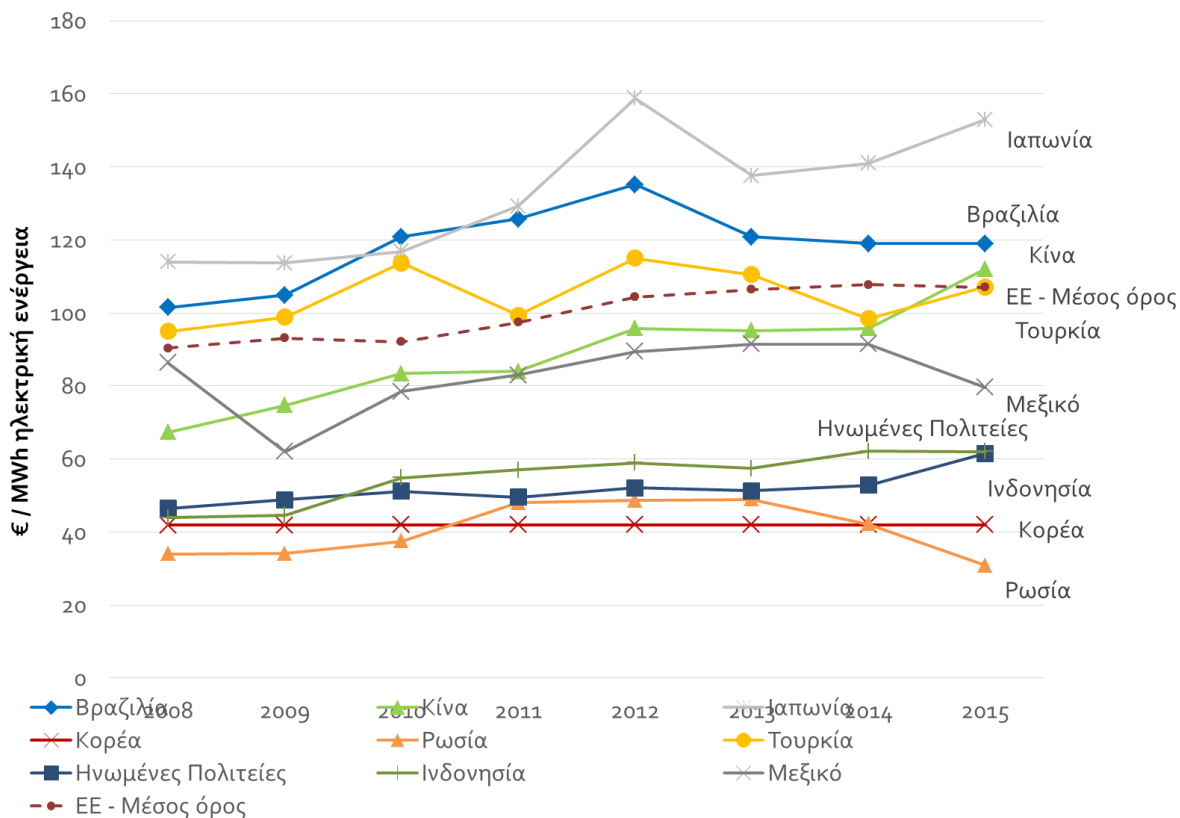
Η **συνιστώσα δικτύου** της βιομηχανικής τιμής αυξανόταν ετησίως κατά 3,2 % κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου, ενώ το μερίδιο της **συνιστώσας φόρων και εισφορών** αυξήθηκε σημαντικά, από το 12 % στο 32 % της τιμής. Κατά μέσο όρο, σχεδόν τα δύο τρίτα της συνιστώσας δικτύου της τιμής αποδίδονται στα δίκτυα διανομής, αλλά τα δεδομένα παραμένουν ελλιπή λόγω των διαφορετικών μεθόδων υπολογισμού που χρησιμοποιούνται στα κράτη μέλη. Όπως και με τις τιμές του οικιακού ρεύματος, η συνιστώσα φόρων και εισφορών για τα δεδομένα της βιομηχανίας αναλύεται σε δευτερεύουσες συνιστώσες.⁷ Καθώς ορισμένες δευτερεύουσες συνιστώσες (ΦΠΑ και ορισμένων άλλων φόρων) επιστρέφονται στη βιομηχανία, η εν λόγω συνιστώσα παραμένει σημαντικά χαμηλότερη σε σχέση με τα νοικοκυριά: Η βιομηχανία καταβάλλει 34 EUR/MWh και τα νοικοκυριά καταβάλλουν 79 EUR/MWh.

¹² HR, FR, IE, LV, PL, PT και UK.

Διεθνείς τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας

Ενώ είναι σαφές ότι οι τιμές της βιομηχανικής ηλεκτρικής ενέργειας στην ΕΕ ποικίλουν σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών και των τομέων, είναι επίσης σημαντικό να σημειωθούν και οι διαφορετικές μέσες τάσεις σε όλο τον κόσμο.

Διάγραμμα 8: Μέσες τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας στη βιομηχανία στην ΕΕ και στους κυριότερους εμπορικούς εταίρους

Πηγή: Υπουργείο Εξορύξεων και Ενέργειας της Βραζιλίας, Κέντρο Παρακολούθησης Τιμών της Κίνας, Εθνική Επιτροπή Ανάπτυξης και Μεταρρύθμισης (ΕΕΑΜ), Δημόσια Εταιρεία Ηλεκτρισμού της Ινδονησίας, Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ρωσικής Ομοσπονδίας Δεδομένα εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ) για την Τουρκία, τη Νότια Κορέα, την Ιαπωνία, τις ΗΠΑ και το Μεξικό.

Η ανάλυση δείχνει ότι οι μέσες τιμές ηλεκτρικής ενέργειας στη βιομηχανία στην ΕΕ είναι σημαντικά χαμηλότερες από αυτές στην Ιαπωνία, παραπλήσιες με τις τιμές στη Βραζιλία, την Κίνα και την Τουρκία και υψηλότερες από τις τιμές στην Κορέα, στις ΗΠΑ, στη Ρωσία και στην Ινδονησία. Από το 2008 έως το 2015, οι τιμές στην ΕΕ αυξήθηκαν κατά 17 %, αλλά οι αυξήσεις των τιμών ήταν σημαντικά υψηλότερες στην Κίνα (66 %), στην Ινδονησία (41 %), στην Ιαπωνία (34 %) και στις ΗΠΑ (32 %). Η ανάλυση ενσωματώνει την επίδραση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, η οποία είναι σημαντική σε ορισμένες περιπτώσεις (π.χ. η ανατίμηση του γουάν εξηγεί την αύξηση στην περίπτωση της Κίνας, οι τιμές υπολογιζόμενες στο εθνικό νόμισμα αυξήθηκαν μόνο οριακά). Ο πίνακας 1 παρουσιάζει πώς εξελίχθηκαν οι αναλογίες των τιμών στην ΕΕ σε σχέση με αυτές των εμπορικών της εταίρων.

Πίνακας 1: Τιμές ηλεκτρικής ενέργειας στην ΕΕ για τη βιομηχανία σε σύγκριση με άλλες χώρες

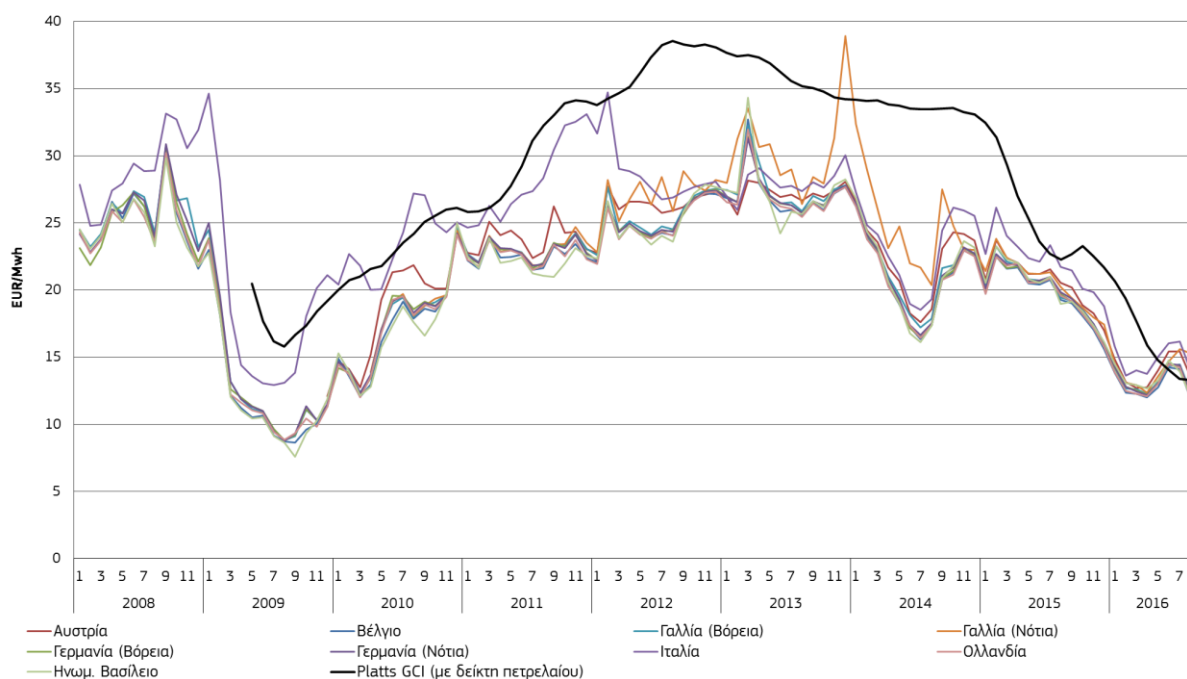
Έτος	ΗΠΑ	Ιαπωνία	Βραζιλία	Κίνα	Τουρκία	Ρωσία
2012	2,2	0,4	0,8	1,1	0,9	2,1
2013	1,9	0,4	0,9	1,1	1,0	2,2
2014	1,3	0,4	0,8	1,1	1,1	2,6
2015	1,7	0,5	α.α.	1,0	1,0	3,5

Πηγή: ΕΠΕ, Platts, Υπουργείο Εξορύξεων και Ενέργειας της Βραζιλίας, Κέντρο Παρακολούθησης Τιμών της Κίνας, Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ρωσικής Ομοσπονδίας, π.χ. οι τιμές στην ΕΕ ήταν 2,2 φορές μεγαλύτερες από εκείνες των ΗΠΑ και έχουν μειωθεί σε 1,7 φορά.

3. Τιμές του φυσικού αερίου στην Ευρώπη

Το φυσικό αέριο αποτελεί το 23 % της πρωτογενούς κατανάλωσης ενέργειας στην ΕΕ. Τροφοδοτεί το 15 % της ηλεκτρικής μας ενέργειας και σχεδόν το ένα τρίτο τελικών ενεργειακών αναγκών τόσο των νοικοκυριών όσο και της βιομηχανίας. Ταυτόχρονα, η ΕΕ αναγκάζεται ολοένα και περισσότερο να εισάγει φυσικό αέριο¹³ από περιορισμένο αριθμό προμηθευτών. Για τον λόγο αυτό, οι τιμές είναι ακόμα πιο εκτεθειμένες στις παγκόσμιες τάσεις και καθίσταται ακόμη πιο σημαντική η εύρυθμη λειτουργία των αγορών και των υποδομών.

Διάγραμμα 9: Τάσεις στις τιμές χονδρικής του φυσικού αερίου στην ΕΕ

Πηγή: Platts

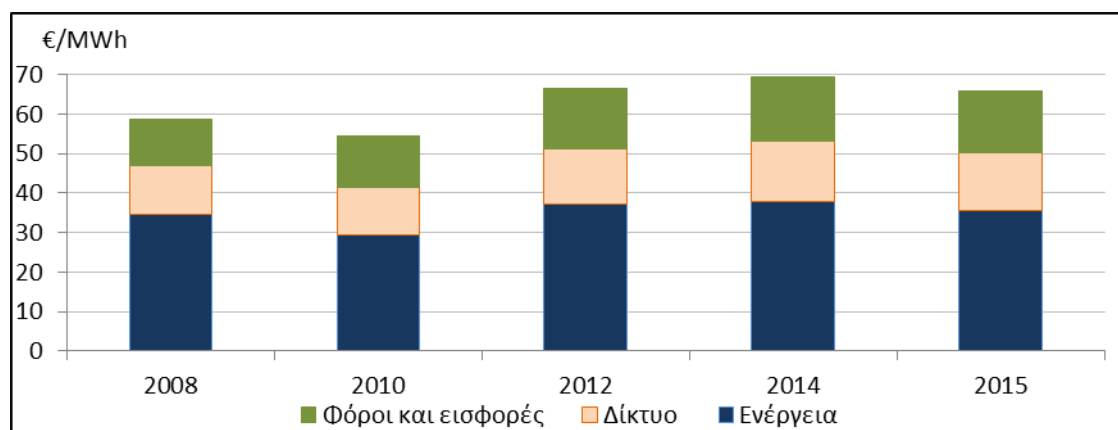
Οι τιμές χονδρικής του φυσικού αερίου στην ΕΕ είχαν ανοδική πορεία μέχρι το 2013, αλλά έκτοτε έχουν μειωθεί περισσότερο από 50 %. Περισσότερο από την περίπτωση της ηλεκτρικής ενέργειας, οι πρόσφατες εμφανείς μειώσεις στις τιμές χονδρικής του φυσικού αερίου στην Ευρώπη επηρεάζονται από τις παγκόσμιες εξελίξεις. Η ασθενής παγκόσμια ζήτηση που προκύπτει από την αργή οικονομική ανάκαμψη και την επανεκκίνηση ορισμένων ιαπωνικών πυρηνικών σταθμών, οι συμβάσεις παροχής φυσικού αερίου που είναι συνδεδεμένες με τον δείκτη τιμών πετρελαίου (που βρίσκεται σε πτωτική πορεία) και η σημαντική αύξηση της προσφοράς ΥΦΑ έχουν δημιουργήσει καθοδικές πιέσεις και οδήγησαν στη σύγκλιση των τιμών χονδρικής του φυσικού αερίου.

Οι τιμές λιανικής του φυσικού αερίου στην Ευρώπη

Οι τιμές του φυσικού αερίου οικιακής χρήσης στην ΕΕ αυξάνονται από το 2008 σχεδόν κατά 2 % ανά έτος. Οι τιμές έχουν συγκλίνει σημαντικά κατά την περίοδο αυτή, αλλά οι υψηλότερες τιμές (SE) εξακολουθούν να είναι σχεδόν τετραπλάσιες των κατώτερων (RO).

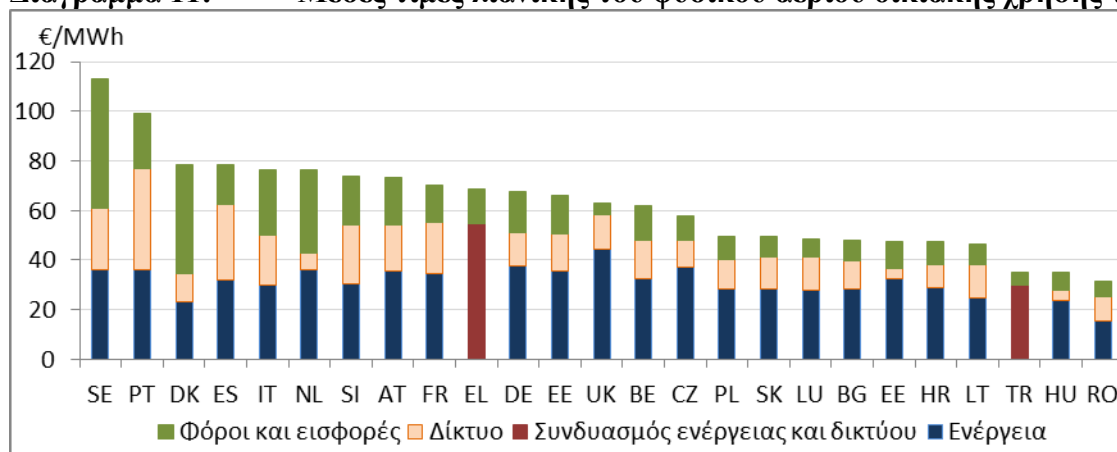
¹³ Το 2015, η εξάρτηση από την εισαγωγή φυσικού αερίου ήταν 69 %.

Διάγραμμα 10: Συνιστώσες των μέσων τιμών λιανικής του φυσικού αερίου οικιακής χρήσης στην ΕΕ

Πηγή: Κράτος μέλος, συλλογή δεδομένων της Επιτροπής

Διάγραμμα 11: Μέσες τιμές λιανικής του φυσικού αερίου οικιακής χρήσης το 2015

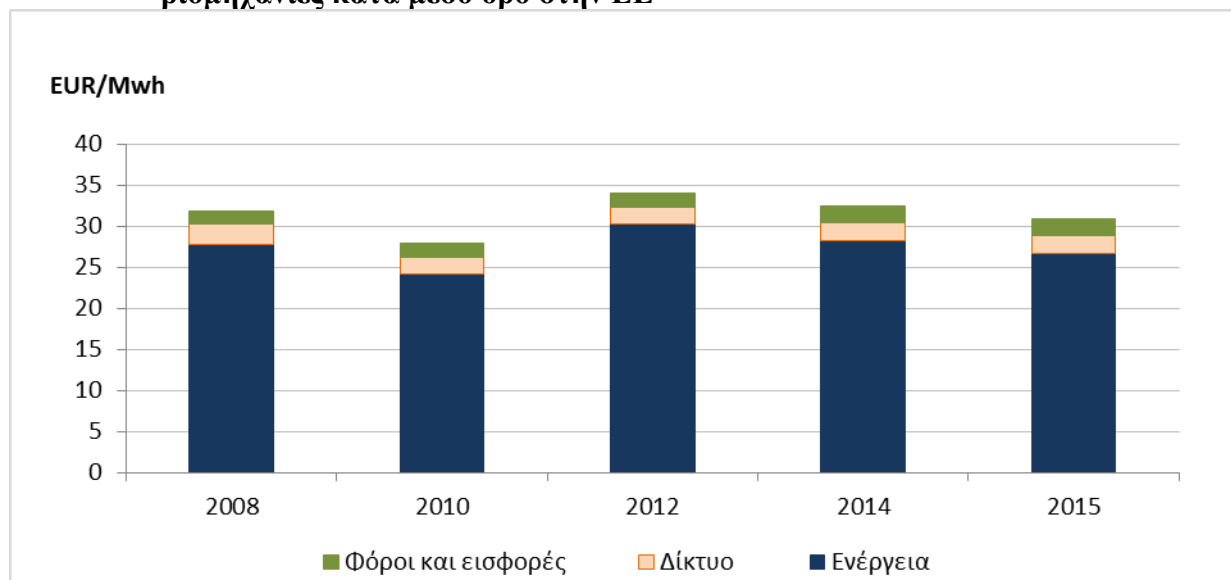
Πηγή: Κράτος μέλος, συλλογή δεδομένων της Επιτροπής

Η **συνιστώσα ενέργειας** αυξήθηκε κατά 0,3 % ανά έτος μεταξύ 2008 και 2015, αν και παρουσίασε διακυμάνσεις κατά την περίοδο αυτήν. Η **συνιστώσα δικτύου** αυξήθηκε ετησίως κατά 2,5 %, συμβάλλοντας σημαντικά στη συνολική αύξηση των τιμών για τα νοικοκυριά. Η **συνιστώσα φόρων και εισφορών** αυξανόταν κατά 4,2 % ετησίως, σε 15,6 EUR/MWh. Η αύξηση αυτής της τελευταίας συνιστώσας οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη γενική φορολογία. (Οι δευτερεύουσες συνιστώσες δεν είναι σημαντικές και εξετάζονται στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών).

Οι τιμές φυσικού αερίου για τους μεγάλους βιομηχανικούς¹⁴ καταναλωτές το 2015 ήταν χαμηλότερες από τις αντίστοιχες τιμές το 2008. Η συνιστώσα ενέργειας παρέμεινε μακράν η μεγαλύτερη και, επομένως, ο πιο σημαντικός παράγοντας επηρεασμού των τιμών. Ο αντίκτυπος των φόρων και των εισφορών είναι μικρός, αντιπροσωπεύοντας μόλις το 8 % της τιμής. Οι τιμές του βιομηχανικού φυσικού αερίου καθορίζονται από τις διεθνείς τιμές των εμπορευμάτων αντί των άκρως διαφοροποιημένων εθνικών φόρων και εισφορών, με συνέπεια οι τιμές για τους μεγάλους βιομηχανικούς καταναλωτές να παρουσιάζουν σχετικά μικρή απόκλιση στην Ευρώπη. Η σύνθεση των τιμών για τους μεγάλους βιομηχανικούς καταναλωτές παρέμεινε αξιοσημείωτα σταθερή με την πάροδο του χρόνου. Η τιμή του βιομηχανικού φυσικού αερίου παρουσιάζει τη μεγαλύτερη μετακύλιση από την τιμή χονδρικής στην τιμή λιανικής και έχει συγκλίνει μεταξύ των εθνικών αγορών κατά 58 % από το 2008, υποδεικνύοντας ότι οι αγορές φυσικού αερίου της ΕΕ είναι πιο ενσωματωμένες και ανταγωνιστικές σε σύγκριση με το παρελθόν.

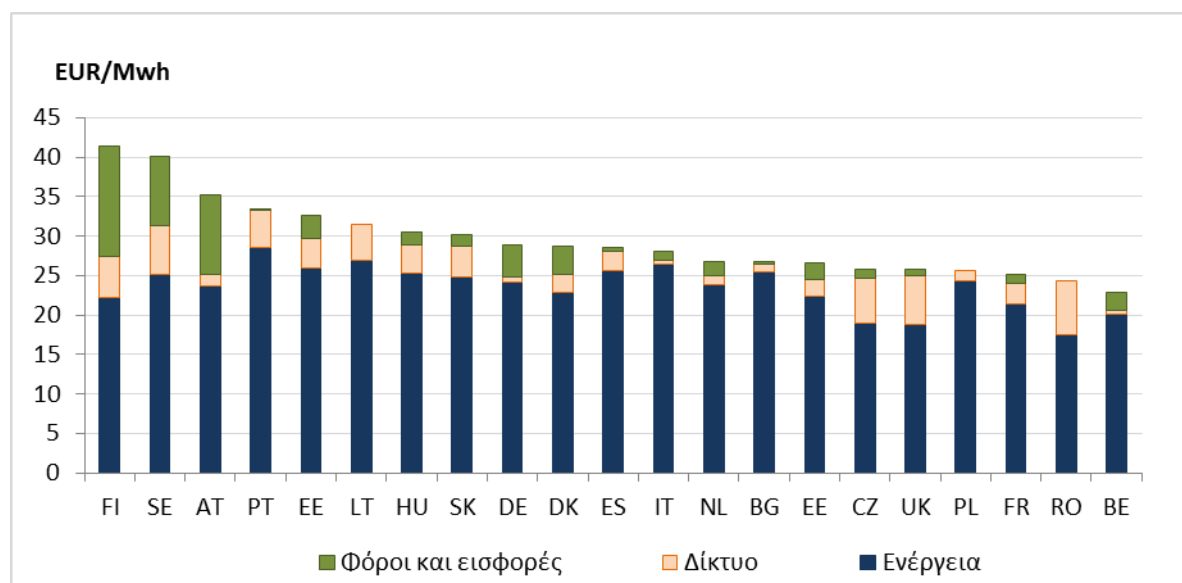
¹⁴ Αναφέρεται σε βιομηχανικούς καταναλωτές με ετήσια κατανάλωση 1 έως 4 εκατομμύρια GJ (Ζώνη Ι5)

Διάγραμμα 12: Συνιστώσες των τιμών λιανικής του φυσικού αερίου για τις μεγάλες βιομηχανίες κατά μέσο όρο στην ΕΕ

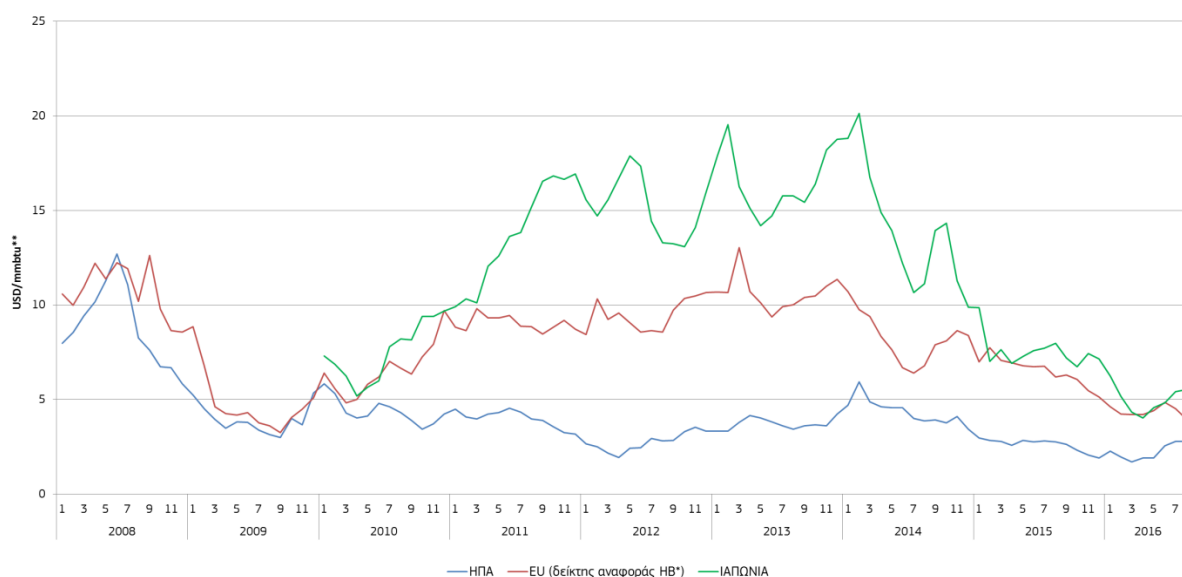
Πηγή: Κράτος μέλος, συλλογή δεδομένων της Επιτροπής

Διάγραμμα 13: Μέσες τιμές λιανικής του φυσικού αερίου για τις μεγάλες βιομηχανίες το 2015

Πηγή: Κράτος μέλος, συλλογή δεδομένων της Επιτροπής

Διάγραμμα 14: Διεθνείς τιμές φυσικού αερίου

*Η τιμή στο κέντρο εμπορίας φυσικού αερίου του ΗΒ (NBP) χρησιμοποιείται ευρέως ως δείκτης για την αγορά χονδρικής του φυσικού αερίου στην Ευρώπη

**mmBtu σημαίνει ένα εκατομμύριο βρετανικές θερμικές μονάδες

Πηγή: Platts, ThomsonReuters

Οι διεθνείς τιμές του φυσικού αερίου έδειξαν αξιοσημείωτη σύγκλιση το 2014 και στις αρχές του 2015. Η αναλογία των τιμών του φυσικού αερίου της ΕΕ σε σχέση με τις αντίστοιχες των ΗΠΑ εξελίχθηκε ευνοϊκά τα τελευταία δύο χρόνια. Οι τιμές φυσικού αερίου της ΕΕ ήταν κατά μέσο όρο δύο φορές υψηλότερες από τις αντίστοιχες των ΗΠΑ το 2015, ενώ η αναλογία αυτή κυμαινόταν το 2012 μεταξύ 3 και 5. Αυτό οφείλεται σε παράγοντες όπως η αύξηση των παγκόσμιων αποθεμάτων φυσικού αερίου και η ευρωπαϊκή πρόσβαση σε ΥΦΑ, η ασθενέστερη ευρωπαϊκή και ασιατική ζήτηση και η σύνδεση των τιμών του φυσικού αερίου με τον δείκτη των τιμών πετρελαίου. Οι ασιατικές τιμές ΥΦΑ μειώθηκαν σημαντικά το 2014 και συνέκλιναν με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές κατά τις αρχές του 2015.

Πίνακας 2: Τιμές φυσικού αερίου για τη βιομηχανία στην ΕΕ σε σύγκριση με άλλες χώρες

Έτος	ΗΠΑ	Ιαπωνί α	Ρωσία	Κίνα	Βραζιλί α	Τουρκί α
2012	3,3	0,6	4,0	1,0	1,0	1,2
2013	2,7	0,6	4,1	1,0	0,8	1,2
2014	1,9	0,6	4,3	0,9	0,9	1,3
2015	2,5	0,9	5,1	0,7	α.α.	1,2

Πηγή: ΕΠΕ, Platts, Υπουργείο Εξορύξεων και Ενέργειας της Βραζιλίας, Κέντρο Παρακολούθησης Τιμών της Κίνας, Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Για τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία, τα δεδομένα τιμών χονδρικής και εισαγωγής ΥΦΑ συγκρίνονται με τις τιμές εισαγωγής ΥΦΑ της Δυτικής Ευρώπης, π.χ. οι τιμές της ΕΕ ήταν 3,3 φορές υψηλότερες από εκείνες των ΗΠΑ και έχουν μειωθεί σε 2,5 φορές σε σχέση με τις αντίστοιχες των ΗΠΑ.

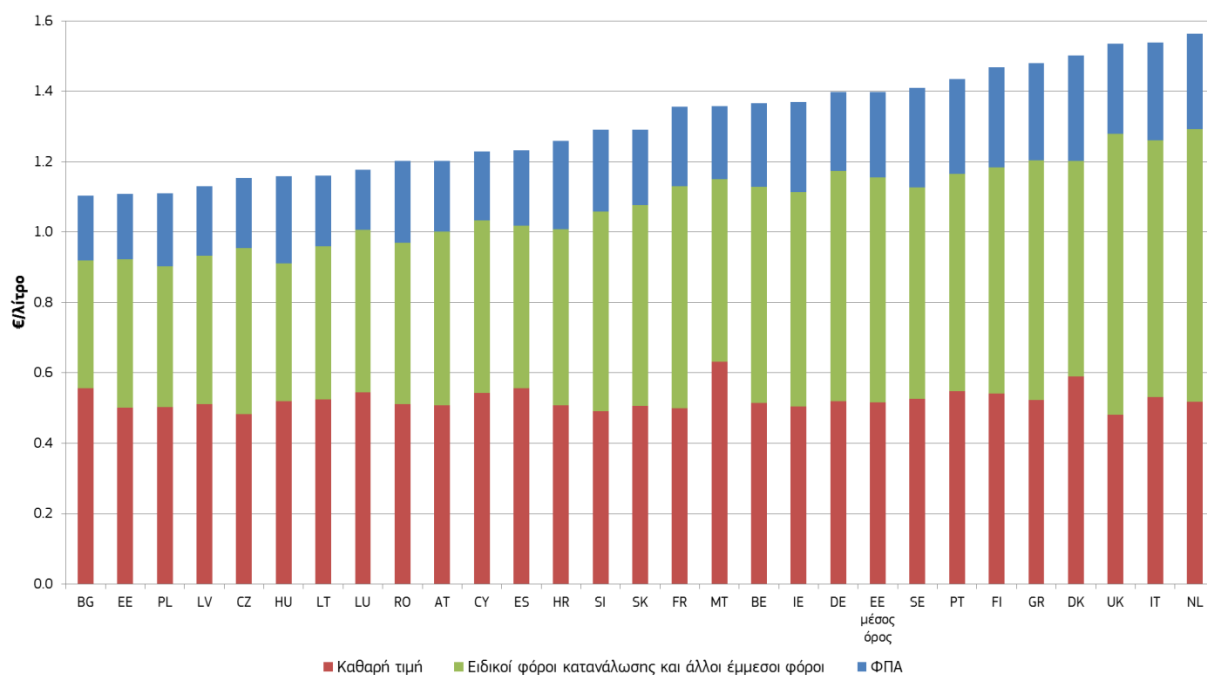
4. Τιμές λιανικής των πετρελαϊκών προϊόντων στην Ευρώπη

Οι τιμές του αργού πετρελαίου έχουν μειωθεί από τα μέσα του 2014, επηρεαζόμενες από την ασθενή ζήτηση και την έντονη αύξηση της προσφοράς. Από μια κορύφωση των 115 USD/βαρέλι τον Ιούνιο του 2014, το Brent έπεσε στα 26 USD/βαρέλι στις 20 Ιανουαρίου 2016, το χαμηλότερο επίπεδο από το 2003. Αυτό σημαίνει ότι η τιμή μειώθηκε κατά 77 % μέσα σε 19 μήνες. Μέχρι τον Ιούνιο του 2016, οι τιμές είχαν ανακάμψει στα 50 USD/βαρέλι και παρέμειναν έκτοτε στην περιοχή των 40-50 USD/βαρέλι.

Η απότομη πτώση των τιμών του πετρελαίου έχει μετακυλιστεί στις αγορές λιανικής, αλλά τα αποτελέσματά της μετριάζονται από την υποτίμηση του ευρώ και τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης στα πετρελαϊκά προϊόντα, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν μεγάλο ποσοστό της τιμής καταναλωτή. Ωστόσο, οι τιμές καταναλωτή για τη βενζίνη και το πετρέλαιο (περιλαμβανομένων φόρων και δασμών) μειώθηκαν κατά 24 % και 28 %, αντίστοιχα, στο διάστημα από τα τέλη Ιουνίου 2014 έως τα μέσα Φεβρουαρίου 2016, οπότε και οι τιμές λιανικής έφθασαν στο χαμηλότερο σημείο τους και οι μέσες ευρωπαϊκές τιμές καταναλωτή για καύσιμα κίνησης βρέθηκαν στο χαμηλότερο επίπεδό τους από το 2009.

Οι φόροι και οι εισφορές για τη βενζίνη και το πετρέλαιο κίνησης βρίσκονται σε υψηλό επίπεδο, αλλά έχουν μεταβληθεί ελάχιστα με την πάροδο του χρόνου. Η οδηγία της ΕΕ για τη φορολογία της ενέργειας¹⁵ καθορίζει ελάχιστους συντελεστές του ειδικού φόρου κατανάλωσης, αλλά σχεδόν όλα τα κράτη μέλη επιλέγουν να εφαρμόσουν υψηλότερους συντελεστές. Οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης για τη βενζίνη κυμαίνονται από 0,36 EUR/λίτρο στη Βουλγαρία (το ελάχιστο ποσοστό) έως 0,77 EUR/λίτρο στην Ολλανδία. Για έναν συνδυασμό περιβαλλοντικών, οικονομικών και φορολογικών λόγων, η βενζίνη και το πετρέλαιο ντίζελ αποτελούν σημαντική φορολογική βάση για τα κράτη μέλη. Το 2015, οι φόροι αντιπροσώπευαν το 63 % της μέσης τιμής λιανικής της βενζίνης και το 57 % της τιμής του ντίζελ.

Διάγραμμα 15: Ανάλυση των τιμών της βενζίνης ανά κράτος μέλος (2015)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

¹⁵ Οδηγία 2003/96/EK του Συμβουλίου, της 27ης Οκτωβρίου 2003, σχετικά με την αναδιάρθρωση του κοινοτικού πλαισίου φορολογίας των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας (ΕΕ L 283 της 31.10.2003, σ. 51).

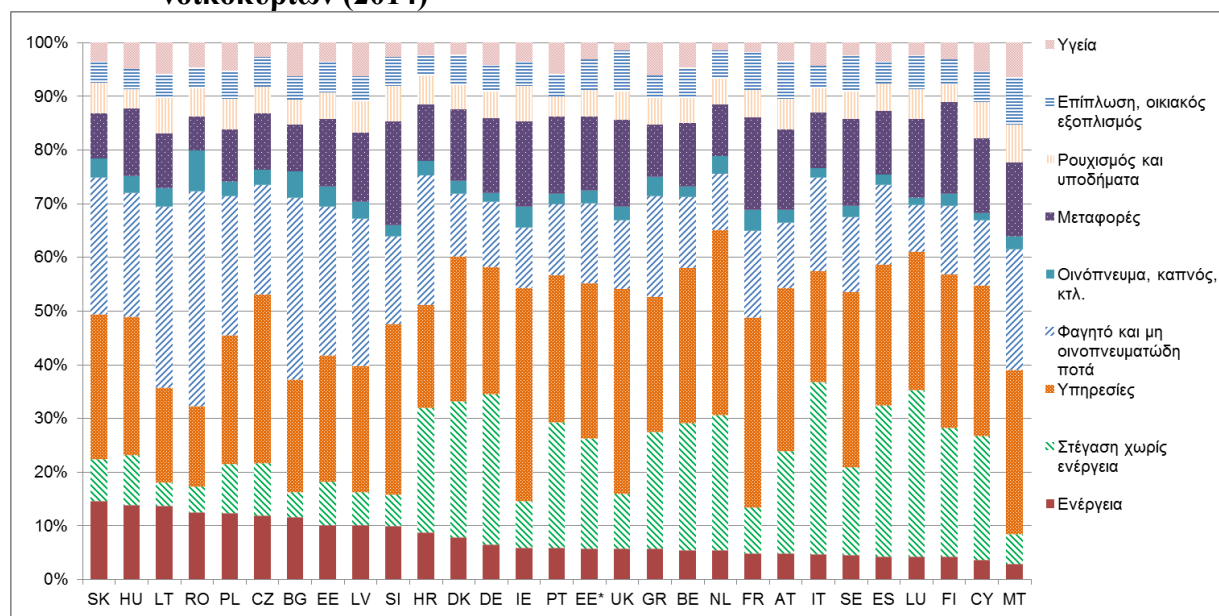
5. Το κόστος της ενέργειας στην Ευρώπη

Από την παραπάνω ανάλυση, είναι σαφές ότι οι τιμές χονδρικής για την ηλεκτρική ενέργεια, το φυσικό αέριο και τη βενζίνη παρουσίασαν μείωση λόγω διαφόρων παραγόντων (π.χ. αύξηση της προσφοράς και μείωση της ζήτησης). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την πτώση των τιμών λιανικής για τα πετρελαϊκά προϊόντα. Ωστόσο, οι τιμές λιανικής της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου παρέμειναν σταθερές ή αυξήθηκαν ελαφρώς, καθώς η αύξηση στο κόστος του δικτύου και στους φόρους και τις εισφορές απορρόφησαν αυτές τις μειώσεις των τιμών χονδρικής. Τέτοιες τάσεις των τιμών, σε συνδυασμό με τη δική μας *κατανάλωση* ενέργειας, είναι σημαντικές για την εκτίμηση των επιπτώσεων στο κόστος της ενέργειας για τα νοικοκυριά και τη βιομηχανία.

5.1 Δαπάνες των νοικοκυριών για ενέργεια

Για τα νοικοκυριά, η τελική κατανάλωση ενέργειας του ηλεκτρικού ρεύματος, του φυσικού αερίου και του πετρελαίου θέρμανσης σημείωσε πτώση ή ελαφρά μόνο αύξηση από το 2008. Η άνοδος, ωστόσο, στις τιμές λιανικής της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου, είχε ως συνέπεια οι δαπάνες των νοικοκυριών της ΕΕ για ενέργεια (με εξαίρεση τις μεταφορές (βενζίνη), οι οποίες αναφέρονται ξεχωριστά) να αυξηθούν από το 5,3 % των συνολικών δαπανών των νοικοκυριών για το 2008 στο 5,8 % για το 2014. Την ίδια στιγμή, οι πτωτικές τιμές λιανικής των πετρελαϊκών προϊόντων συνέβαλαν στη μείωση των δαπανών για καύσιμα μεταφορών, οι οποίες υποχώρησαν από το 4,3 % της συνολικής δαπάνης των νοικοκυριών στο 3,9 %.

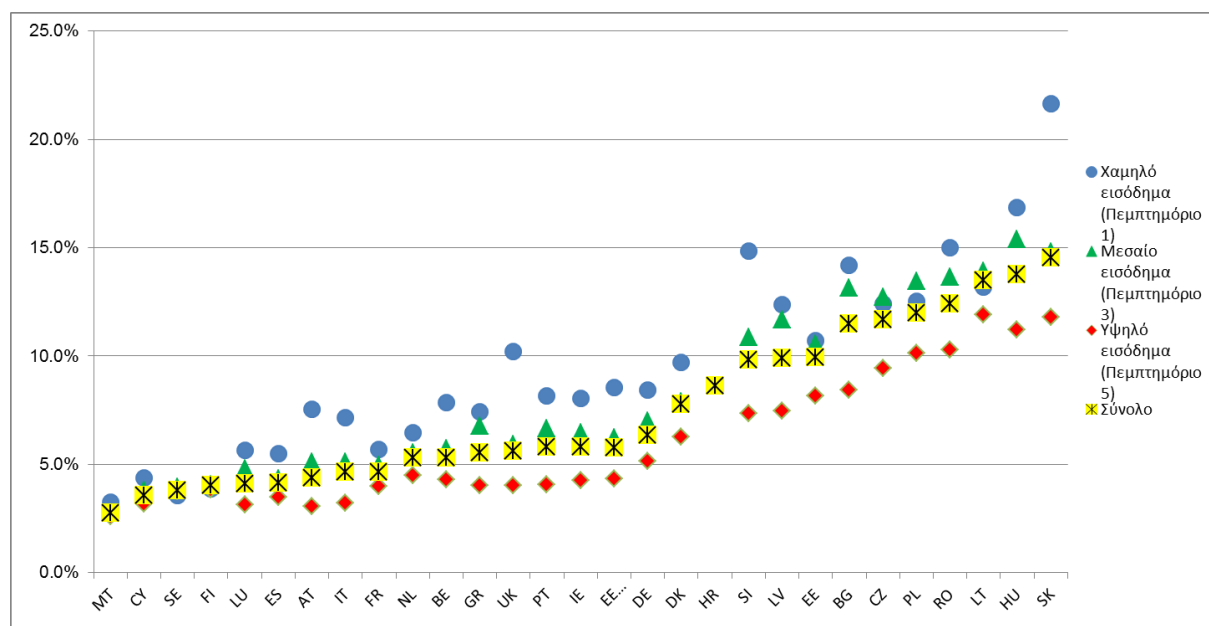
Διάγραμμα 16: Διάφορα καταναλωτικά αγαθά στην καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών (2014)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εθνικές στατιστικές υπηρεσίες και δικός της υπολογισμός.

Η μέση τιμή της δαπάνης των νοικοκυριών για ενέργεια (εξαιρουμένων των μεταφορών) αποκρύπτει μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ των κρατών μελών (περισσότερο και λιγότερο εύπορα κράτη μέλη, θερμότερες ή ψυχρότερες συνθήκες), καθώς και μεταξύ των εισοδηματικών ομάδων εντός των κρατών μελών. Το μερίδιο κυμαίνεται από 3 % στη Μάλτα έως 14,5 % στη Σλοβακία. Η λεπτομερής εξέταση των διαφορετικών τύπων νοικοκυριών αποδεικνύει ότι τα φτωχότερα νοικοκυριά δαπανούν μεγαλύτερο μερίδιο του εισοδήματός τους για ενέργεια σε σχέση με τα πιο εύπορα νοικοκυριά.

Διάγραμμα 17: Μερίδιο της δαπάνης των νοικοκυριών για ενέργεια κατά εισοδηματική ομάδα (2014)

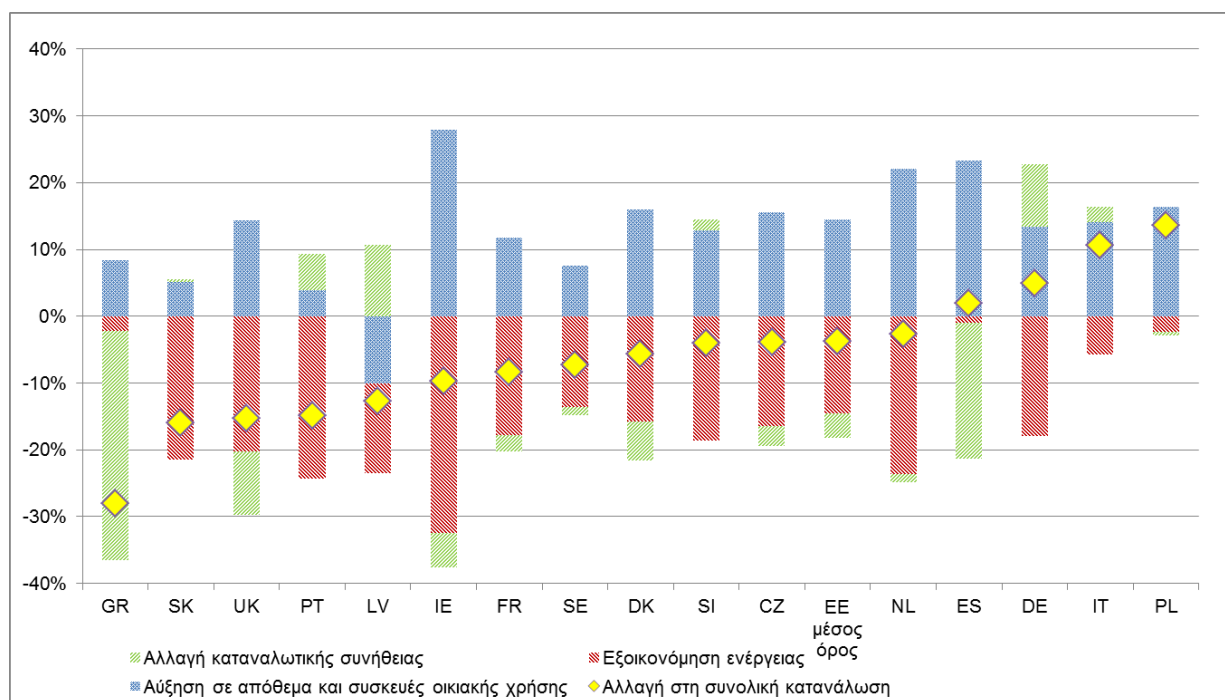

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εθνικές στατιστικές υπηρεσίες και δικός της υπολογισμός.

Κατά μέσο όρο, το μερίδιο των δαπανών των νοικοκυριών που αντιστοιχεί στην ενέργεια ανέρχεται στο 8,6 % για τα φτωχότερα νοικοκυριά (έναντι 5,7 % το 2004), στο 6,2 % για τα νοικοκυριά μεσαίου εισοδήματος και στο 4,3 % για τα νοικοκυριά υψηλού εισοδήματος. Αυτό αποδεικνύει ότι, ιδιαίτερα σε περιόδους ισχνής οικονομικής ανάπτυξης, οι ευάλωτοι καταναλωτές επηρεάζονται σχετικά περισσότερο από τις αυξήσεις των τιμών σε σύγκριση με τα νοικοκυριά του μέσου όρου, γεγονός που υπογραμμίζει ότι τα κοινωνικά μέτρα που απευθύνονται στους ευάλωτους καταναλωτές είναι απαραίτητα για να αντιμετωπιστεί η ενεργειακή ένδεια.

Η ανάλυση δείχνει επίσης ότι, σε ορισμένα κράτη μέλη, τα νοικοκυριά αντέδρασαν στις αυξανόμενες τιμές και το κόστος της ενέργειας, μειώνοντας την κατανάλωση ενέργειας (βλ. διάγραμμα 18). Η κατανάλωση ενέργειας των νοικοκυριών της ΕΕ (με εξαίρεση τις μεταφορές) μειώθηκε σε αυτήν την περίοδο περίπου κατά 4 %, παρά την αύξηση του πλήθους και του μεγέθους των νοικοκυριών. Αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στην εξοικονόμηση ενέργειας. Σε πολλές περιπτώσεις, ήταν αποτέλεσμα της βελτιωμένης ενεργειακής απόδοσης των κατοικιών αλλά, σε ορισμένες χώρες, υπαίτιοι για τις δραματικές μειώσεις στην κατανάλωση ενδέχεται να ήταν οι περιορισμοί στην αγοραστική δύναμη.

Διάγραμμα 18: Αλλαγές στην κατανάλωση ενέργειας σε ορισμένα κράτη μέλη (2004-2013)

Πηγή: Βάση δεδομένων ODYSSEE

5.2 Κόστος της ενέργειας για τη βιομηχανία

Οι εξελίξεις των τιμών της ενέργειας τα τελευταία χρόνια δεν αύξησαν το μερίδιο του ενεργειακού κόστους στο κόστος παραγωγής για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, το οποίο βρίσκεται κάτω από το 2 %. Ωστόσο, για να μειωθεί το κόστος της ενέργειας για τη βιομηχανία, οι περισσότερες κυβερνήσεις των κρατών μελών παρέχουν επιδοτήσεις μέσω απαλλαγών και μειώσεων των φόρων και των εισφορών στην ενέργεια (π.χ. εισφορές για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ή για την ενεργειακή απόδοση, ή για τιμολόγια δικτύου). Ανάλογα με τα χαρακτηριστικά μιας επιχείρησης και το κράτος μέλος στο οποίο εδρεύει, η επιχείρηση μπορεί να απολαμβάνει τιμές ενέργειας κατά 50 % χαμηλότερες από άλλη εταιρεία του ίδιου τομέα.

Ωστόσο, για ορισμένες βιομηχανίες στις οποίες το κόστος της ενέργειας είναι πιο σημαντικό και η έκθεση στον διεθνή ανταγωνισμό είναι υψηλή, είναι απαραίτητη η πιο προσεκτική αξιολόγηση του κόστους της ενέργειας. Πρόκειται για ενεργοβόρες βιομηχανίες με μεγάλη οικονομική σημασία και εμπορική έκθεση (στις οποίες το κόστος της ενέργειας αντιπροσωπεύει τουλάχιστον το 3 % του συνολικού κόστους παραγωγής και φθάνει μέχρι το 40 % κατά μέσο όρο ή και παραπάνω, σε ορισμένες περιπτώσεις). Η ανάλυση που διενεργήθηκε για λογαριασμό της Επιτροπής δείχνει ότι, στο διάστημα μεταξύ 2008 και 2013, για τους 14 επιλεγμένους τομείς, τα μερίδια του ενεργειακού κόστους και το απόλυτο ενεργειακό κόστος στις περισσότερες περιπτώσεις μειώθηκαν. Αυτό είναι αποτέλεσμα της πτώσης των τιμών της ενέργειας, των φορολογικών απαλλαγών και μειώσεων, της χαμηλότερης κατανάλωσης ενέργειας που σχετίζεται με μειωμένα επίπεδα παραγωγής, της μετατόπισης της παραγωγής σε λιγότερο ενεργοβόρα προϊόντα, της υιοθέτησης μέτρων ενεργειακής απόδοσης και των βραδύτερων μειώσεων άλλων παραγόντων του κόστους παραγωγής.

Σύγκριση του κόστους της ενέργειας διεθνώς

Η ευρωπαϊκή οικονομία στο σύνολό της δεν είναι ιδιαίτερα ενεργοβόρα. Επί δεκαετίες, η ΕΕ αναδιαρθρώνει την οικονομία της για να ανταποκριθεί στις μεταβαλλόμενες εγχώριες και παγκόσμιες αγορές, στη ζήτηση για διαφορετικά αγαθά και, ολοένα και περισσότερο, υπηρεσίες. Η αναδιάρθρωση προκύπτει επίσης από την αλλαγή της διαθεσιμότητας των

πόρων, τα μηνύματα των τιμών και τις τεχνολογικές εξελίξεις. Ωστόσο, όπως σημειώνεται ανωτέρω, ορισμένες ενεργοβόρες βιομηχανίες είναι αντιμέτωπες με τον διεθνή ανταγωνισμό. Για τον λόγο αυτό, είναι σημαντικό να αξιολογηθούν οι εξελίξεις των τιμών και του κόστους της ενέργειας στην ΕΕ σε σύγκριση με τις διεθνείς εξελίξεις.

Όπως σημειώθηκε σε προηγούμενες ενότητες, οι μέσες τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου της ΕΕ για τη βιομηχανία σημείωσαν συγκρατημένη αύξηση από το 2008 έως το 2015, ενώ εκείνες στις χώρες της Ασίας (Κίνα, Ν. Κορέα και Ιαπωνία ιδίως) αυξήθηκαν με σαφώς ταχύτερο ρυθμό.

Τα (περιορισμένα) δεδομένα που είναι διαθέσιμα για τη σύγκριση του κόστους της ενέργειας της βιομηχανίας και των εντάσεων ενέργειας¹⁶ σε όλο τον κόσμο δείχνουν ότι οι κινεζικές ενεργοβόρες βιομηχανίες καταναλώνουν πολύ περισσότερη ενέργεια από τις αντίστοιχες στις ΗΠΑ και την ΕΕ¹⁷. Αντίθετα, ορισμένοι κλάδοι της βιομηχανίας της ΕΕ φαίνεται να είναι πιο ενεργοβόροι από τους αντίστοιχους κλάδους στις ΗΠΑ. Παρ' όλα αυτά, στις περισσότερες περιπτώσεις, η ενέργεια φαίνεται να είναι υπεύθυνη για χαμηλότερο ποσοστό του κόστους παραγωγής των ενεργοβόρων βιομηχανιών στην ΕΕ σε σχέση με τις ΗΠΑ και για υψηλότερο ποσοστό από εκείνο της Ιαπωνίας. Ωστόσο, τα μερίδια της ενέργειας στο κόστος έχει μειωθεί ταχύτερα στις ΗΠΑ σε σχέση με την ΕΕ από το 2008, στοιχείο που σηματοδοτεί, πέρα από τις χαμηλότερες τιμές ενέργειας στις ΗΠΑ, ότι η αμερικανική ενεργοβόρα βιομηχανία ενδεχομένως να «πλησιάζει» την ΕΕ. Από το 2008, τα στοιχεία σχετικά με τις βελτιώσεις της ενεργειακής απόδοσης¹⁸ σε ορισμένες ευρωπαϊκές ενεργοβόρες βιομηχανίες υποδηλώνουν ότι οι βελτιώσεις αυτές μπορεί να έχουν επιβραδυνθεί ή ακόμα και διακοπεί. Αυτό θα μπορούσε να εξηγηθεί από παράγοντες όπως τα ενδεχομένως περιορισμένα περιθώρια τεχνικής βελτίωσης, οι μειωμένοι συντελεστές αξιοποίησης της δυναμικότητας, αλλά επίσης και η ανεπαρκής διαθεσιμότητα επενδυτικών κεφαλαίων.

6. Ενεργειακές επιδοτήσεις και κρατικά έσοδα

Μια αγορά ενέργειας που λειτουργεί ανταγωνιστικά και εύρυθμα αναμένεται να παραδίδει την ενέργεια που χρειάζονται τα νοικοκυριά και η βιομηχανία με τον πιο οικονομικά αποδοτικό τρόπο. Όσο πιο σαφή τα σήματα των τιμών και όσο πιο στενή η εναρμόνιση τιμών και κόστους παραγωγής, τόσο πιο αποδοτική θα είναι η παραγωγή και η κατανάλωση ενέργειας. Ωστόσο, η αγορά ενέργειας δεν λειτουργεί σωστά από πολλές απόψεις. Μια σειρά από αποτυχίες της αγοράς και των ρυθμίσεών της οδήγησαν τις κυβερνήσεις να παρέμβουν με πλήθος τρόπων κατά την πάροδο των χρόνων για να κατευθύνουν την ανάπτυξη του ενεργειακού τομέα. Εισήχθησαν ρυθμιστικά ή χρηματοδοτικά μέτρα που επηρεάζουν τους παραγωγούς ή τους καταναλωτές ενέργειας για να επιτευχθούν στόχοι πολιτικής όπως η μείωση της ρύπανσης και των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, η βελτίωση της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού ή μείωση της δαπάνης για ενέργεια των φτωχών νοικοκυριών ή των ευάλωτων επιχειρήσεων. Τα μέτρα αυτά συχνά επιδοτούν την παραγωγή και την κατανάλωση ενέργειας και μπορούν να διορθώσουν τα σήματα των τιμών ώστε να αντικατοπτρίζουν τις αδυναμίες της αγοράς. Περιλαμβάνουν συγκεκριμένα μέτρα που αποτυπώνονται στις τιμές, όπως επισημάνθηκε στις δευτερεύουσες συνιστώσες φόρων και εισφορών στην ενέργεια που συζητήσαμε παραπάνω. Ωστόσο, ορισμένα από τα μέτρα αυτά (π.χ. κάποια μέτρα ενεργειακής ζήτησης ή τιμές που ρυθμίζονται σε επίπεδα χαμηλότερα του κόστους) μπορούν επίσης να αμβλύνουν τα σήματα των τιμών που διαφορετικά θα κατεύθυναν την κατανάλωση και την παραγωγή της ενέργειας, την ενεργειακή απόδοση και τις επενδύσεις. Οι επιδοτήσεις των ορυκτών καυσίμων είναι ιδιαίτερα προβληματικές, καθώς τοποθετούν την

¹⁶ Η ένταση ενέργειας ορίζεται ως η ενέργεια που χρησιμοποιείται ανά Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία. Η ένταση ενέργειας μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως δείκτης της τεχνικής ενεργειακής απόδοσης, αλλά θα επηρεάζεται από οικονομικούς παράγοντες που επιδρούν στην εξέλιξη της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας.

¹⁷ Τα διαθέσιμα δεδομένα δεν είναι αντιπροσωπευτικά για τις βασικές χημικές ουσίες, τον χάλυβα ή το αλουμίνιο.

¹⁸ Ενέργεια που χρησιμοποιείται ανά υλική μονάδα παραγωγής.

καθαρή ενέργεια σε μειονεκτική θέση και παρεμποδίζουν τη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα.

Το 2014, η Επιτροπή εκπόνησε εκτενή μελέτη για τον χαρακτήρα του κόστους και των επιδοτήσεων της ενέργειας στην Ευρώπη¹⁹. Στη μελέτη αυτή διαπιστώθηκε ότι μεγάλο εύρος κυβερνητικών παρεμβάσεων αποτελούσαν σημαντικές επιδοτήσεις του τομέα της ενέργειας (με εξαίρεση τις μεταφορές), που ανέρχονταν το 2012 στα 113 δισ. EUR, από τα οποία περίπου τα 17,2 δισ. EUR ήταν άμεσες επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και θέρμανσης²⁰, τα ορυκτά καύσιμα για μεταφορές υπολογίστηκαν ξεχωριστά σε 24,7 δισ. EUR. Αν εφαρμοστούν ευρύτεροι διεθνείς ορισμοί (ΔΝΤ), που περιλαμβάνουν εξωτερικές δαπάνες, οι επιδοτήσεις των ορυκτών καυσίμων ανέρχονται σε 300 δισ. EUR²¹ τόσο στην ΕΕ όσο και στη Ρωσία, σε 250 δισ. EUR στην Ινδία, σε πάνω από 2 050 δισ. EUR στην Κίνα και σε 630 δισ. EUR στις ΗΠΑ. Η ΕΕ έχει δεσμευθεί να άρει τις επιδοτήσεις των ορυκτών καυσίμων και τις επιβλαβείς για το περιβάλλον επιδοτήσεις, έτσι ώστε η αγορά ενέργειας να γίνει πιο ανταγωνιστική και τα σήματα των τιμών να βελτιωθούν, ώστε να καθοδηγούν προς την κατεύθυνση της αποδοτικότερης κατανομής των πόρων σύμφωνα με τις δεσμεύσεις της ΕΕ για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Η πρόσφατη σχετική πτώση των τιμών της ενέργειας θα πρέπει να διευκολύνει τις κυβερνήσεις να καταργήσουν φοροαπαλλαγές και άλλες επιδοτήσεις της τιμής και της ζήτησης για ενέργεια. Επιπρόσθετα, θα συμβάλει επίσης στη δημοσιονομική εξυγίανση.

Άλλη κοινή μορφή παρέμβασης στις αγορές ενέργειας είναι η φορολόγηση της ενέργειας. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη διόρθωση των ανεπαρειών της αγοράς, αλλά οι κυβερνήσεις συχνά αναζητούν μια ευρεία, σταθερή φορολογική βάση που θα αποφέρει σταθερά δημόσια έσοδα για τη χρηματοδότηση των κρατικών δαπανών. Η κατανάλωση ενέργειας έχει εδώ και καιρό αποτελέσει μια τέτοια βάση. Το 2014, οι φόροι στην ενέργεια²² που εισπράχθηκαν από τα κράτη μέλη της ΕΕ ανήλθαν σε 263 δισ. EUR, ποσό που ισοδυναμεί με το 1,88 % του ΑΕΠ της ΕΕ. Οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος των φόρων στην ενέργεια. Το 2015, τα έσοδα μόνο από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης ανήλθαν σε 227 δισ. EUR. Η μειωμένη κατανάλωση των ενεργειακών προϊόντων θα είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των εσόδων από τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης. Ωστόσο, τα κράτη μέλη έχουν αυξήσει συχνά τον συντελεστή του ειδικού φόρου κατανάλωσης. Έτσι, η κατανάλωση ενέργειας συνεχίζει να παρέχει σημαντική φορολογική βάση για τα δημόσια έσοδα, βοηθώντας τα κράτη μέλη να εξυγιάνουν δύσκολες δημοσιονομικές θέσεις. Γενικότερα, η φορολογία της ενέργειας μπορεί να έχει θετικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη σε σύγκριση με τη φορολογία της εργασίας και των επενδύσεων.

Οι τιμές της ενέργειας έχουν, μέσω του πληθωρισμού, περαιτέρω αντίκτυπο σε ευρύτερες μακροοικονομικές πτυχές της οικονομίας της ΕΕ. Η ενέργεια διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις δαπάνες των νοικοκυριών και στο κόστος της βιομηχανίας, καθώς και μέσω των τιμών του πετρελαίου, ιδίως στον τομέα των μεταφορών. Κατά συνέπεια, οι τιμές της ενέργειας είναι σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει τον πληθωρισμό. Κορυφώσεις της τιμής της ενέργειας το 2008, αλλά επίσης το 2011, αύξησαν κατά 1 % τον πληθωρισμό της ΕΕ τη δεδομένη

¹⁹ http://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/ECOFYS%202014%20Subsidies%20and%20costs%20of%20EU%20energy_11_Nov.pdf

²⁰ Περιλαμβάνονται επιδοτήσεις για τον γαιάνθρακα ύψους 9,7 δισ. EUR και για το φυσικό αέριο ύψους 6,6 δισ. EUR. οι επιδοτήσεις προέρχονταν από την παρακαταθήκη των ιστορικών επιδοτήσεων για επενδύσεις, των επιχορηγήσεων για επενδύσεις ορυκτών καυσίμων, της διατίμησης στην παροχή, των φορολογικών απαλλαγών των καυσίμων, της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και του παροπλισμού και της διάθεσης των αποβλήτων. (Πηγή: Μελέτη του 2014 σχετικά με το κόστος και των επιδοτήσεων της ενέργειας για τις μεταφορές (επιδοτήσεις πετρελαίου), παραθέτοντας κατάλογο του ΟΟΣΑ του 2013.

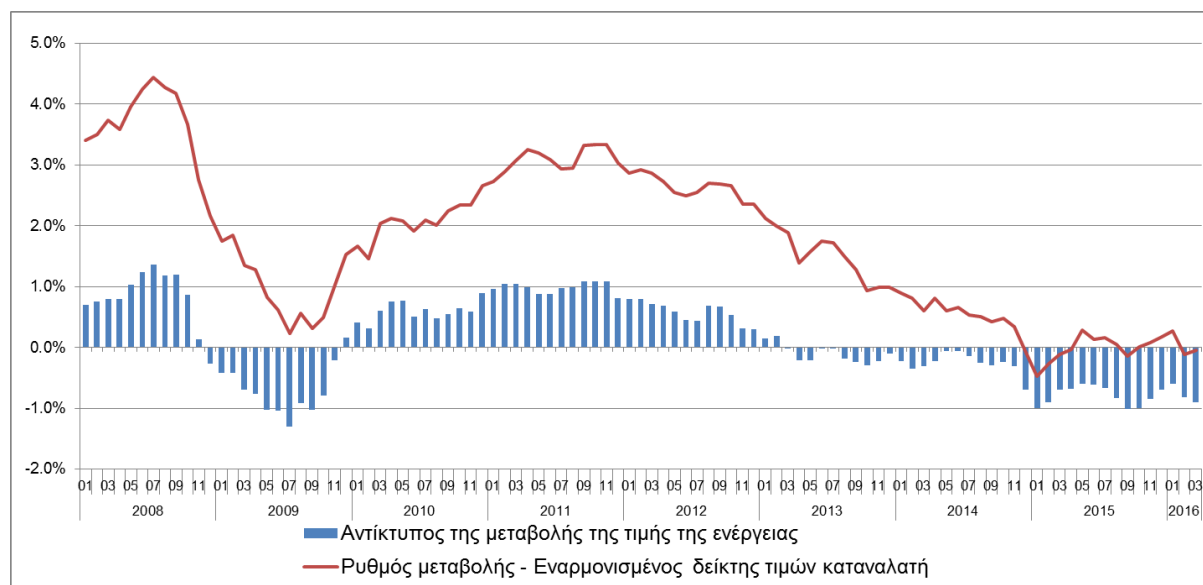
https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/ECOFYS%202014%20Subsidies%20and%20costs%20of%20EU%20energy_11_Nov.pdf

²¹ Εκτιμήσεις του 2015 (<https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp15105.pdf>)

²² Περιβαλλοντικοί φόροι που σχετίζονται με την ενέργεια, όπως ορίζεται στον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 691/2011 σχετικά με τους ευρωπαϊκούς περιβαλλοντικούς οικονομικούς λογαριασμούς· σε αυτούς δεν περιλαμβάνεται ο ΦΠΑ στα ενεργειακά προϊόντα.

στιγμή, όπως ακριβώς οι χαμηλότερες τιμές έχουν τώρα αποπληθωριστικό αντίκτυπο στην οικονομία της ΕΕ.

Διάγραμμα 19: Αντίκτυπος των τιμών της ενέργειας στον πληθωρισμό στην ΕΕ

Πηγή: Eurostat

Συμπέρασμα

Η ραγδαία πτώση των τιμών των ενεργειακών εμπορευμάτων τα τελευταία έτη, κυρίως στο πετρέλαιο αλλά επίσης στο φυσικό αέριο, πηγάζει από την τεχνολογική αλλαγή, καθώς και από τις εξελίξεις στην αγορά και τις γεωπολιτικές εξελίξεις. Το ενεργειακό τοπίο έχει αλλάξει ριζικά. Στην Ευρώπη, έναν σημαντικό εισαγωγέα ενέργειας, έφερε μια ευπρόσδεκτη προσωρινή ανακούφιση για τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις μέσα σε δύσκολες οικονομικές συγκυρίες και έδωσε «εφάπαξ» ώθηση στην οικονομία. Αυτό δείχνει τη σημασία της ανάπτυξης παγκόσμιων αγορών ενέργειας, ειδικότερα για μια περιοχή που είναι εισαγωγέας ενέργειας, όπως η ΕΕ, όπου η εξέλιξη αυτή μειώνει τις διαφορές της τιμής σε σχέση με άλλες περιοχές. Το στοιχείο αυτό αφορά ιδιαίτερα το φυσικό αέριο, καθώς η παγκόσμια ανάπτυξη αγορών ΥΦΑ και νέων πηγών εφοδιασμού δημιουργούν ευκαιρίες για την Ευρώπη: μπορεί να συμβάλει να μειωθεί η διαφορά της τιμής του φυσικού αερίου σε σύγκριση με άλλες περιοχές του κόσμου, όπως οι ΗΠΑ και, από την άποψη της απεξάρτησης από τον άνθρακα, βελτιώνει την ανταγωνιστική θέση του φυσικού αερίου έναντι του άνθρακα.

Ωστόσο, οι χαμηλότερες τιμές μπορεί να αποσπάσουν την προσοχή από τις ενεργειακές προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε στο πεδίο της ενεργειακής ασφάλειας, της ανταγωνιστικότητας και της κλιματικής αλλαγής. Οι εν λόγω προκλήσεις εξακολουθούν να υφίστανται. Πράγματι, τα στοιχεία και η ανάλυση στην παρούσα έκθεση δείχνουν μια πολύ λεπτομερή εικόνα και μπορούν να μας βοηθήσουν να εντοπίσουμε τις σωστές προσεγγίσεις και πολιτικές, καθώς αναπτύσσουμε την Ενεργειακή Ένωση μέσα σε αυτό το μεταβαλλόμενο ενεργειακό τοπίο. Οι χαμηλές τιμές δεν θα πρέπει να θεωρούνται δεδομένες. Τα στοιχεία στην παρούσα έκθεση δείχνουν πώς η προσφορά και η ζήτηση μπορούν να αλλάξουν αιφνιδίως. Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο αν συνυπολογιστεί ότι νέοι πόροι, όπως το σχιστολιθικό φυσικό αέριο και τα πηγάδια πετρελαίου εξαντλούνται με ταχείς ρυθμούς και χρειάζονται συνεχή επένδυση αντικατάστασης για τη διατήρηση της παραγωγής.

Ενώ οι περισσότερες επιχειρηματικές δραστηριότητες ενσωματώνουν το κόστος της ενέργειας ως μικρό μερίδιο του συνολικού κόστους παραγωγής, οι ενεργοβόρες βιομηχανίες της Ευρώπης εξακολουθούν να είναι ευαίσθητες στις αυξήσεις των τιμών. Όπως μετράται μέσω της έντασης ενέργειας, τα διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν ότι η ενεργοβόρα βιομηχανία των ΗΠΑ ενδεχομένως σε ορισμένους τομείς να καλύπτει την απόσταση από την ΕΕ όσον αφορά την ενεργειακή απόδοση. Περισσότερες επενδύσεις στην ενεργειακή απόδοση μπορούν να

συμβάλλουν στη αντιμετώπιση του ζητήματος αυτού, σε συνδυασμό με μια στροφή σε καινοτόμα προϊόντα υψηλότερης προστιθέμενης αξίας. Με μεγάλες διαφοροποιήσεις μεταξύ των κρατών μελών, παρέχονται σημαντικές φορολογικές απαλλαγές και μειώσεις σε ορισμένες ενεργοβόρες βιομηχανίες. Αυτές οι επιδοτήσεις θα πρέπει να χορηγούνται μόνο όποτε είναι απαραίτητες για τη στήριξη της ευρωπαϊκής βιομηχανίας σε περίπτωση άνισου διεθνούς ανταγωνισμού με παράλληλη ελαχιστοποίηση των στρεβλώσεων των τιμών. Γενικότερα, τα κράτη μέλη θα πρέπει να επωφεληθούν από τις τρέχουσες χαμηλότερες τιμές ενέργειας για να καταργήσουν ακατάλληλες επιδοτήσεις και φοροαπαλλαγές που στρεβλώνουν τα σήματα των τιμών και καθυστερούν τη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα.

Οι τιμές της ενέργειας και οι τάσεις του κόστους στην Ευρώπη διαμορφώνονται από πλήθος παραγόντων. Ένα σαφές συμπέρασμα της παρούσας έκθεσης είναι η απόκλιση μεταξύ των εξελίξεων στις τιμές χονδρικής και στις τιμές λιανικής της ηλεκτρικής ενέργειας. Ενώ οι τιμές χονδρικής έφτασαν το 2016 στα χαμηλότερα επίπεδά τους εδώ και 12 χρόνια, οι τιμές του οικιακού ρεύματος αυξάνονταν κατά μέσο όρο κατά 2-3 % ετησίως²³. Αυτό είναι αποτέλεσμα της βελτίωσης της λειτουργίας της αγοράς, σε συνδυασμό με αποτυχίες της αγοράς και την αύξηση φόρων και εισφορών.

Η πτώση των τιμών χονδρικής συνδέεται με τις τιμές των βασικών ενεργειακών εμπορευμάτων, τη μείωση της ζήτησης και τη βελτίωση της λειτουργίας της αγοράς μέσω σύζευξης των αγορών. Ανάλογα με την περιφερειακή αγορά, υπάρχει επίσης πλεονάζουσα δυναμικότητα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και η νέα δυναμικότητα δεν είναι ενδεδειγμένη μέχρι η παλαιότερη δυναμικότητα να αποσυρθεί από την αγορά. Εθνικά μέτρα, όπως μηχανισμοί δυναμικότητας και στήριξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ασκούν επίσης καθοδικές πιέσεις στις τιμές χονδρικής, συρρικνώνοντας περαιτέρω τα έσοδα και εξουδετερώνοντας τα εγγενή σήματα των τιμών για μια νέα εξισορρόπηση της αγοράς. Με δεδομένη τη μείζονα επένδυση στην παραγωγική δυναμικότητα που θα χρειαστεί μακροπρόθεσμα για να επιτευχθούν οι στόχοι για την ασφάλεια του εφοδιασμού, την ανταγωνιστικότητα και την απεξάρτηση από τον άνθρακα, η ΕΕ χρειάζεται ένα πλαίσιο για τον σχεδιασμό της αγοράς και την ενεργειακή πολιτική που θα βασίζεται σε μηχανισμούς της αγοράς, και το οποίο θα επιτρέπει την επένδυση σε παραγωγή με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα και ευελιξία, θα διαχειρίζεται την πλευρά της ζήτησης, θα έχει τη δυνατότητα αποθήκευσης και θα χαρακτηρίζεται από διασυννοριακή συνδεσιμότητα.

Οι μειώσεις στις τιμές χονδρικής φαίνεται να μετακυλίνουν με αργούς ρυθμούς και μόνο εν μέρει στους καταναλωτές λιανικής, αν και η μετακίνηση είναι πιο γρήγορη για τους βιομηχανικούς πελάτες. Το στοιχείο αυτό υποδηλώνει ότι ο ανταγωνισμός στις αγορές λιανικής μπορεί να βελτιωθεί περαιτέρω. Επιπλέον, οι αυξήσεις στα τιμολόγια δικτύου, τους φόρους και τις εισφορές έχουν κατά κύριο λόγο αντισταθμίσει τη μείωση στις τιμές χονδρικής. Αυτές οι αυξήσεις μπορεί να είναι αποτέλεσμα μιας πολύ απαραίτητης επένδυσης σε διασυννοριακές διασυνδέσεις και έξυπνα δίκτυα που παρέχουν οφέλη όσον αφορά την αποδοτικότητα, την εσωτερική αγορά και την ενεργειακή ασφάλεια. Μπορούν να επιβληθούν αυξήσεις στους φόρους και τις εισφορές για να διορθωθούν οι αδυναμίες της αγοράς, για γενικούς φορολογικούς λόγους ή άμεσα, για τη χρηματοδότηση επενδύσεων στην παραγωγή ενέργειας. (Είναι σημαντικό οι δαπάνες του ενεργειακού συστήματος να καλύπτονται πλήρως εντός του κλάδου από τους καταναλωτές και να μην επιτρέπει η συσσώρευση τιμολογιακών ελλειμμάτων.) Ωστόσο, δεν θα πρέπει να ξαναδωθεί κίνητρο στους παραγωγούς ενέργειας να επενδύσουν. Η χαμηλή μετακίνηση των τιμών χονδρικής στις τιμές λιανικής και η αντίδραση των νοικοκυριών και της βιομηχανίας στις τιμές υποδηλώνουν ότι η ΕΕ θα πρέπει να συνεχίσει να προωθεί την ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς ενέργειας, ιδίως με τον σχεδιασμό μιας λειτουργικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Ανταγωνιστικές αγορές πρέπει να αναπτυχθούν σε

²³ Οι τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας στη βιομηχανία αυξήθηκαν κατά περίπου 2 %, οι τιμές του φυσικού αερίου της βιομηχανίας παρέμειναν σταθερές ή μειώθηκαν.

ολόκληρη την ΕΕ, όπου τόσο οι καταναλωτές όσο και οι παραγωγοί θα είναι σε θέση να ανταποκριθούν με ευελιξία στα σήματα των τιμών είτε της χονδρικής είτε της λιανικής. Τιμές χονδρικής της ενέργειας που καλύπτουν πλήρως το κόστος επένδυσης και λειτουργίας είναι απαραίτητες, προκειμένου οι επενδύσεις στον τομέα της ενέργειας να καθοδηγούνται από τις δυνάμεις της αγοράς.

Σε όλες αυτές τις πτυχές, οι επικείμενες προτάσεις της Επιτροπής σχετικά με τον σχεδιασμό της αγοράς, τις αγορές λιανικής, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τη διακυβέρνηση έχουν ζωτική σημασία για τη δημιουργία ενός καινοτόμου και ανταγωνιστικού ενεργειακού τομέα, ο οποίος θα μπορεί να προσφέρει οικονομικά προσιτή ενέργεια στα νοικοκυριά και τη βιομηχανία της Ευρώπης, επιτρέποντας στην ευρωπαϊκή βιομηχανία να είναι ανταγωνιστική εντός της παγκόσμιας οικονομίας.